MASTER
NEGATIVE
NO. 92-81044-9

AUTHOR:

KERN, OTTO

TITLE:

DE ORPHEI, EPIMENIDIS...

PLACE:

BEROLINI

DATE:

1888

Master Negative #

92-81044-9

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DEPARTMENT

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

Original Material as Filmed - Existing Bibliographic Record

885
Z8 v.4 Kern, Otto 1863-
De Orphei Epimenidis Pherecydis theogniis quaestiones criticae
Berlin 1888

Restrictions on Use:

TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE: 35 REDUCTION RATIO: 11x
IMAGE PLACEMENT: IA (IIA) IB IIB
DATE FILMED: 3-15-93 INITIALS Susan
FILMED BY: RESEARCH PUBLICATIONS, INC WOODBRIDGE, CT

AIIM

Association for Information and Image Management

1100 Wayne Avenue, Suite 1100
Silver Spring, Maryland 20910

301/587-8202

Centimeter

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 mm

1 2 3 4 5

Inches

1.0 1.1 1.25 1.4 1.6 1.8 2.0 2.2 2.5 2.8 3.2 3.6 4.0 4.5 5.0 5.6 6.3

MANUFACTURED TO AIIM STANDARDS
BY APPLIED IMAGE, INC.

DE

ORPHEI EPIMENIDIS PHERECYDIS

THEOGONIIS QUAESTIONES CRITICAE.

DISSERTATIO INAUGURALIS
PHILOLOGICA
QUAM
CONSENSU ET AUCTORITATE
AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM ORDINIS
IN
ALMA LITTERARUM UNIVERSITATE
FRIDERICA GUILELMA BEROLINENSI
AD
SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES
RITE CAPESSENDOS
DIE XXI MENSIS IANUARII MDCCCLXXXVIII
HORA XI
PUBLICE DEFENDET
AUCTOR

OTTO KERN
SAXO-BORUSSUS.

ADVERSARIORUM PARTES SUSCIPIENT:

PAULUS HERRMANN, DR. PHIL.
FRIDERICUS SPIRO, DR. PHIL.
ALFREDUS SCHIFF, CAND. PHIL.

BEROLINI
LIBRARIA NICOLAI
R. STRICKER.

ERNESTO CURTIUS

HERMANNO DIELS

CAROLO ROBERT

PIETATIS ERGO.

CAPUT PRIMUM.

DE THEOGONIIS ORPHICIS.

Lobeckius, vir immortalis memoriae, postquam in Aglaophami sui parte altera theogoniae Orphicae dispersas reliquias collegit disposuit emendavit, paucos invenit, qui vel probata defenderent vel incohata perficerent. Immo plerique in Zoëgae [1]) opinione acquiescere maluerunt, qui Orphicorum theogoniam rhapsodicam (*τὴν ἐν ταῖς φερομέναις ῥαψῳδίαις Ὀρφικαῖς θεολογίαν* Damasc. de prim. princ. p. 380 K.), quam ille saeculo a. Chr. sexto notam fuisse censet, in Christianorum saecula detrudebat. Inter eos qui Lobeckii rationes hac aetate acerrime refutare studebant, eminet et acuminis et doctrinae laude Paulus Schusterus (de veteris Orphicae theogoniae indole atque origine diss. Lips. 1869), qui plurimorum nunc assensum tulisse videtur. Cum hoc igitur viro imprimis res erit mihi, qui Lobeckii immerito spretam sententiam iam vindicare et contra obtrectatorum commenta stabilire in me receperim, ut tandem aliquando apertum fiat, quam recte de rhapsodiarum indole et aetate is iudicaverit, qui fragmentorum immensam molem primus collegit ac digessit [2]). Priusquam autem causas a Schustero

---

[1]) *Georg Zoëgas Abhandlungen. Herausgegeben und mit Zusätzen begleitet von F. G. Welcker* Gottingae 1817 p. 211 ss.

[2]) Typothetae hunc libellum tradituro ecce mihi adfertur O. Gruppii liber: *Die griech. Culte und Mythen in ihren Beziehungen zu den orientalischen Religionen I Einleitung* Lipsiae 1887, cuius extrema pars agit de theogoniis Orphicis. Quare in adnotationibus tantum afferre possum, quae Gruppius in hac quaestione seu profecisse seu minus recte statuisse videtur. In eo autem vehementer cum eo consentio, quod Rhapsodiarum theogoniam iam sexto a. Chr. saeculo extitisse iudicat.

contra Lobeckium prolatas accurate examinabimus atque eruere conabimur, quo fere tempore Rhapsodiarum theogonia confecta sit, e re erit demonstrare, quae fuerit huius theogoniae indoles ac progressus. Nam fragmenta in Aglaophamo mira cum sollertia collecta non tam dilucide disposita sunt, ut facile rationem eius qui hoc carmen condidit perspicere possimus. Itaque hic non omnia fragmenta congeram, sed ea tantum afferam, quae ad theogoniae summam intellegendam necessaria sunt, atque cum ea quae a Schustero contra Lobeckium prolata sunt imprimis ad priores theogoniae partes pertineant, de exordio potissimum Rhapsodiarum accurate dicemus. De ceteris mox alio loco me fusius acturum esse spero. Summo autem iure a Lobeckio omnes theogoniae Orphicae versus qui apud Neoplatonicos inveniuntur Rhapsodiarum carmini a Damascio lecto adscriptos esse omnes consentiunt, cf. Schusterum p. 2, Gruppium p. 635.

Initium capiunt Rhapsodiae a Chrono, tempore illo infinito, sine quo nulla res quae creata est cogitari potest[3]). Locus longe gravissimus invenitur apud Damascium l. l. *ἐν μὲν τοίνυν ταῖς φερομέναις ταύταις ῥαψῳδίαις Ὀρφικαῖς ἡ* (Marc.) *θεολογία δή* (Cod. Oxon. fol. 155 Bentleii sec. Koppium, *δέ* Marc.) *τίς ἐστιν ἡ περὶ τὸ νοητόν, ἣν καὶ οἱ φιλόσοφοι διερμηνεύουσιν, ἀντὶ μὲν τῆς μιᾶς τῶν ὅλων ἀρχῆς τὸν χρόνον τιθέντες* .... Lob. 483, Abel fr. 48. 50[4]). Hunc autem deum principem *Χρόνον* non *Κρόνον* dici iamdudum a Zoëga (*Abhdlg.* 229) intellectum est, ita ut omnes loci ad Rhapsodiarum initium pertinentes ubi in codicibus *Κρόνος* legitur corrigendi sint velut Dam. 147 K. (fr. 53 Ab.), cf. Lobeckium Agl. 470. 475. 482[5]).

Pergit Damascius *ἀντὶ δὲ τοῖν δυοῖν ἀρχαῖν αἰθέρα καὶ χάος τιθέντες*. Gravior autem hic Simplicii locus est in Aristot. Phys. p. 528, 13 Diels: *Δηλοῖ δὲ (Χάος Ἡσιόδου) οὐ χώραν ἀλλὰ τὴν ἀπειροειδῆ καὶ πεπληθυσμένην τῶν θεῶν αἰτίαν, ἣν Ὀρφεὺς χάσμα πελώριον ἐκάλεσε. μετὰ γὰρ τὴν μίαν τῶν πάντων ἀρχήν, ἣν Ὀρφεὺς Χρόνον ἀνυμνεῖ ὡς μέτρον οὖσαν τῆς μυθικῆς*[6]) *τῶν θεῶν γενέσεως, αἰθέρα καὶ τὸ πελώριον χάσμα προελθεῖν φησι, τὸν μὲν τῆς περατοειδοῦς προόδου τῶν θεῶν αἴτιον, τὸ δὲ τῆς ἀπειροειδοῦς. καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ·*

οὐδέ τι πεῖραρ[7]) *ὑπῆν, οὐ πυθμὴν οὐδέ τις ἕδρη.*

---

[3]) Procl. in Plat. Parmen. VII 230 p. 953 Stallbaum *χρόνος δὲ ὑπὸ Ὀρφέως ὀνομάζεται κατὰ δή τινα θαυμαστὴν ἀναλογίαν. γενέσεις γὰρ ὁ θεολόγος τῶν ἀγεννήτων μυστικὰς παραδοὺς καὶ τὸ αἴτιον τῆς ἐκφάνσεως τῶν θείων (θεῶν?) χρόνον συμβολικῶς ὠνόμασεν· ὅπου γὰρ γένεσις, ἐκεῖ καὶ χρόνος* cf. eundem in Plat. Crat. 71 Boisson., in Tim. 86 B p. 202 Schn., cf. Lobeckium Agl. 470 Abelii Orphica (Lips. 1885) fr. 50. Similia de Homeri Saturno Heracl. Alleg. Hom. p. 86 s. Mehler.

[4]) Ut fere omnes Neoplatonicorum libri hodie neglecti ac librariorum vitiis obruti iacent, sic Damascii Quaestiones de primis princ. (*ἀπορίαι καὶ λύσεις περὶ τῶν πρώτων ἀρχῶν*) a Koppio anno 1826 tam prave editae sunt, ut in dies vehementius atque ardentius nova editio ab Aemilio Heitzio praeparata desideretur. Cf. Carol. Odofr. Müllerum *Gött. Gel. Anz.* 1829 p. 397. Quod nonnullis locis ego codicis archetypi (Marc. 246) lectiones praebere possum, hoc velim referant ii qui hanc commentationem legent ad HEITZII benevolentiam insignem, cui hoc loco etiam publice summas agere gratias mihi liceat. De duobus Damascii codicibus bibliothecae Marcianae confer praeter Heitzium in commentationibus Argentoratensibus in honorem Eduardi Zelleri 1884 p. 12 ss. A. Jordan Herm. XIV 262 ss., Ruelle *Notice du codex Marcianus 246 cont. le traité du philosophe Damascius Mélanges Graux* 547 ss. — Heitzio quoque debentur nova quaedam Orphicorum fragmenta quae ex Damascii libro inedito in cod. Marc. 246 servato excerpsit et ut primus ederem benigne concessit cf. Ruelle *Révue archéol. Nouv. Série I (1860) p. 180 ss., 250 ss., 307 ss., III (1861) p. 488.*

[5]) Cf. Procl. in Crat. 64 Boisson. (Agl. 470): *Ἀναλογεῖ γὰρ αὐτῇ (τῇ μιᾷ τῶν πάντων αἰτίᾳ ὁ Κρόνος) μόνον, ὡς καὶ Ὀρφεὺς τὴν πρώτην πάντων αἰτίαν Χρόνον καλεῖ ὁμωνύμως σχεδὸν τῷ Κρόνῳ* (Abel fr. 50).

[6]) Fortasse *μυστικῆς* cf. Procl. in Parm. VII 230 p. 953 Stallb. (cf. adnot. 3): *γενέσεις γὰρ ὁ θεολόγος τῶν ἀγεννήτων μυστικὰς παραδούς.*

[7]) *πεῖρας* Procl. in Parm. VI 101 p. 874 Stallb. — *πέρας* idem in Tim. 117 D p. 276 Schn.

Cf. Procl. in Tim. 117 C p. 276 Schn. Lob. 472, Abel fr. 52 [8]).

Quo autem modo Chaos et Aether cum primo illo infinito Tempore coniuncta fuerint, ex his locis intellegi nequit; nam cave ne nimis tribuas Simplicii verbis *μετὰ γὰρ τὴν μίαν τῶν πάντων ἀρχὴν .... αἰθέρα καὶ τὸ πελώριον χάσμα προελθεῖν*. Semper enim id student Neoplatonici, ut ante principiorum dyadem unum principium extare demonstrent. Cuius erroris sive fraudis exempla tria exhibebo. Pherecydis Syrii theogoniae exordium extat apud Laertium Diogenem I 119 *Ζὰς μὲν καὶ Χρόνος ἦσαν ἀεὶ καὶ Χθονίη* (cf. caput tertium). Damascius autem quamvis agnoscat aeternam huius triadis naturam, tamen Eudemi verbis (*Φερεκύδης δὲ ὁ Σύριος Ζάντα μὲν εἶναι ἀεὶ καὶ Χρόνον καὶ Χθονίην* [Eudemi fragmenta a Spengelio iterum edita p. 170 fr. CXVII] p. 384 K.) suam addit hanc interpretationem: *τὰς τρεῖς πρώτας ἀρχάς, τὴν μίαν φημὶ πρὸ τῶν δυοῖν, καὶ τὰς δύο μετὰ τὴν μίαν*. Alterum exemplum invenitur apud eundem p. 384 K. (Eudem. p. 172 fr. CXVII Sp.), ubi de Magis disserit. Ubi denique ante duo principia unum deesse illis videtur velut in theogonia Epimenidea, addit Damascius p. 383 K. (Eudemi fr. p. 170): *δηλονότι σιγῇ τιμήσαντα τὴν μίαν πρὸ τῶν δυοῖν*.

Ex illis igitur locis ubi Chronum ante Aethera et Chaos ortum esse Neoplatonici testantur nihil lucramur. Plus autem lucis afferre videtur alius Damascii locus p. 381 ubi legitur *οὗτος γὰρ ἦν ὁ πολυτίμητος ἐν ἐκείνῃ* (sc. in Rhapsodiis cf. Schusterum p. 83 adn. 1) *Χρόνος ἀγήραος* [9]) *καὶ Αἰθέρος καὶ Χάους πατήρ*. Quae si recte a Neoplatonico relata sunt, pro certo statui potest in Rhapsodiis Aethera et Chaos a Chrono progeneratos esse, sicut adhuc omnes viri

[8]) Cf. Hesiodi theog. v. 386 s. de Stygis ac Pallantis stirpe:
τῶν οὐκ ἔστ' ἀπάνευθε Διὸς δόμος, οὐδέ τις ἕδρη
οὐδ' ὁδός, ὅππῃ μὴ κείνοις θεὸς ἡγεμονεύῃ.

[9]) Formae vulgatae *ἀγήρατος* (e. g. apud Koppium et Abelium) Lobeckius 485 adn. poeticam formam *ἀγήραος* praefert, quam coniecturam cum cod. Marciani lectione prorsus consentire me docuit Heitzius.

docti Damascium secuti censuerunt. Attamen summa cautio necessaria est; nam maiora etiam eis quae modo dixi a Neoplatonicis peccantur. Suum enim in usum theologorum antiquissimorum versus levissime ita interpretantur, ut res seiunctas contrahant, coniunctas distrahant. Quae res ut illustretur tria iterum exempla afferam, quia theologorum veterum doctrinas non prius accurate enucleari posse credo, quam Neoplatonicorum, qui soli fere illa servarunt, rationes penitus perspexerimus [10]).

Apud Dam. p. 383 K. (Eudem. fr. CXVII p. 170 Sp.) de Acusilai cosmogonia haec leguntur ex Eudemo excerpta: *Ἀκουσίλαος δὲ χάος μὲν ὑποτίθεσθαί μοι δοκεῖ τὴν πρώτην ἀρχήν, ὡς πάντῃ ἄγνωστον, τὰς δὲ δύο μετὰ τὴν μίαν, Ἔρεβος μὲν τὴν ἄρρενα, τὴν δὲ θήλειαν Νύκτα, ταύτην μὲν ἀντὶ* (om. Spengelius) *ἀπειρίας, ἐκείνην δὲ ἀντὶ πέρατος· ἐκ δὲ τούτων φησὶ μιχθέντων αἰθέρα γενέσθαι καὶ Ἔρωτα καὶ Μῆτιν, τὰς τρεῖς ταύτας νοητὰς ὑποστάσεις, τὴν μὲν ἄκραν αἰθέρα ποιῶν, τὴν δὲ μέσην Ἔρωτα κατὰ τὴν φυσικὴν* (*φυτικὴν* Speng.) *μεσότητα τοῦ ἔρωτος, τὴν δὲ τρίτην Μῆτιν κατ' αὐτὸν ἤδη τὸν πολυτίμητον νοῦν*. Cum his vehementer discrepare quae ex eiusdem theogonia apud schol. Theocr. id. XIII, 1 (cf. schol. Ap. Rhod. III 26 p. 450, 33 Keil.) de Amoris parentibus leguntur omnes agnoscunt (Sturzius, Acusilai fragmenta XXIX p. 222): *ἀμφιβάλλουσι τίνος υἱὸν τὸν Ἔρωτα ⟨χρὴ νομίζειν⟩. Ἡσίοδος μὲν ἐκ Χάους καὶ Γῆς* [11]) *Σιμωνίδης Ἄρεως καὶ Ἀφροδίτης, Ἀκουσίλαος Νυκτὸς καὶ Αἰθέρος Σαπφὼ Ἀφροδίτης ⟨ἢ Γῆς⟩ καὶ Οὐρανοῦ*; cf. Wilamowitzii Antigonum Carystium p. 70.

Ut Neoplatonici omnia triadibus contineri putant [12]), ita in eis quae Damascius de Acusilai cosmogonia refert

[10]) Triadum rationem quam Damascius secutus videtur esse, fusius exposuit Gruppius p. 634.

[11]) Facile perspicimus Crantoris errorem vel eius qui hunc catalogum confecit, cf. Wilamowitzii Antigonum p. 70.

[12]) Hoc imprimis cadit in Proclum (Zelleri Hist. phil. gr. III 2^3, 787 ss.) et Damascium (cf. eundem l. l. 837 ss.).

huius rei luculentum invenitur exemplum. Habes enim illic Amorem Noctis et Aetheris filium, de qua prosapia non est quod dubitemus. Damascius vero duas hinc triadas efficit, cum Aethera Amoris patrem per triadem cum filio arte coniungit et Amorem duas in personas distrahit; nam verisimillimum est *Μῆτιν* non esse deam illam Hesiodeam, quae Iovis coniux multo post progeneratur, sed Amorem ipsum, quem Orphicorum Rhapsodiae Phanetem aut Metin aut Ericapaeum dicunt (cf. infra). Nihil autem dubii relinqui facile tibi persuadebis, si ea contuleris, quae de hoc Rhapsodiarum deo Damascius p. 380 docet *εἰς δὲ* (Marc.) *τὴν τρίτην* (*'Ορφικὰς ῥαψῳδίας τελεῖν*) *τὸν Μῆτιν ὡς νοῦν* (Marc.) *τὸν 'Ηρικαπαῖον ὡς δύναμιν, τὸν Φάνητα αὐτὸν ὡς πατέρα*[13]).

Similiter idem p. 382 (fr. 48 Ab. cf. fr. 36), ut triadem suam efficiat, ovum in duas partes distrahit, triadis autem tertium membrum Phanetem esse statuit.

Tertium exemplum quo Neoplatonicos paulo liberius theogoniarum argumenta tractasse demonstratur hunc Hermiae locum (comm. in Plat. Phaedr. p. 144 Ast. fr. 60 Abel.) eligo, ubi de theogoniae Orphicae tribus Noctibus disserit: *τὴν μὲν πρώτην μαντεύειν φησίν, ὅ ἐστι τῆς ἐπιστήμης, τὴν δὲ μέσην αἰδοίαν καλεῖ, ὅ ἐστι σωφροσύνης, τὴν δὲ τρίτην ἀποτίκτειν φησὶ τὴν δικαιοσύνην*. De *Νυκτὸς τάξεσιν* alios quoque Neoplatonicos loqui video velut Proclum in comm. ad Plat. Crat. p. 52 Boisson. (Lob. 534), sed haec mitto, quia nec gravia sunt neque arcessita a Schustero, qui uno illo Hermiae loco p. 22 incaute nititur. At obsecro quid ille sibi vult? Ternas noctes discernit, quarum prima *μαντεύουσα* Phanetis dei primigenii filia est. Et altera *αἰδοία* nonne plane eiusdem est stirpis, itemque tertia? Quis enim Schustero credat, qui tertiam Noctem naturalem vult esse, quam diem cottidie excipere videmus? Immo sapienter dicit Lobeckius 503: 'de ternis Noctibus quod dicit vanum sine dubio commentum est.' Nam ad alia nos ducit Proclus qui in Tim.

[13]) Hoc quoque loco (cf. adn. 9) Lobeckii emendationes p. 483 codicis Marciani lectionibus egregie comprobantur.

96 BC p. 226 Schn. (fr. 126 Ab.) de *Νόμῳ* dicit: *Καὶ τὸν Νόμον αὐτῷ* (*δημιουργῷ* i. e. *Διί*) *συγκαθιδρύων, ὥςπερ καὶ 'Ορφεύς· κατὰ γὰρ τὰς ὑποθήκας τῆς Νυκτὸς καὶ παρ' ἐκείνου πάρεδρον ποιεῖται τὸν Νόμον· ἔτι δὲ τὴν Δίκην ὅλην ὀπαδὸν αὐτοῦ τιθέμενος* (*Πλάτων*) *ἐν Νόμοις, ὥςπερ καὶ ὁ Θεολόγος*. Vides igitur *Νόμον* cum Nocte in theogonia Orphica coniunctum fuisse. Platonis autem ipsius testimonio nondum abutor, cui posterior datus est locus. Sufficiunt autem iam ea quae attuli ad Hermiae nugas detegendas; satis est eius verba repetere de tertia Nocte: *τὴν δὲ τρίτην ἀποτίκτειν φησὶ τὴν δικαιοσύνην* ac considerare, quid de *Νόμῳ* et *Δίκῃ* Orpheus secundum Proclum dixerit. Apud hunc enim tertia Nox eadem est ac duae quae antecedunt, atque *Νόμος* et *Δίκη* non Noctis liberi sunt sed *πάρεδροι* et *ὀπαδοί*. Omnia igitur apud Hermiam confusa sunt ita ut totam argumentationem quae hoc Hermiae loco nititur perversam esse in propatulo sit.

Haec sufficiunt ad illustrandam Neoplatonicorum rationem, infra alia exempla addemus. Maxime autem in his rebus Damascius peccat qui omnia quae de theologis antiquissimis apud Eudemum invenerat suum in usum sive contrahit sive dirimit.

Quae cum ita sint, multa suadent ut eis quae de Chao et Aethere a Chrono progeneratis apud Neoplatonicos leguntur caute utamur. Offendimur enim imprimis in eo quod Chronus Chaos et Aethera progenerat, ut ex eis ovum mundanum de quo mox fusius dicemus efficiat. Cur poeta Orphicus duo illa principia Chroni stirpem esse voluerit haud intellegitur. Cur Chronus non statim ovum generat? Porro nulla extat theogonia, in qua Chaos, si proprie dicitur, non ab omnium rerum initio positum sit. Ac monendum est Meinekium F. C. G. I 318 de Antiphanis theogonia[14]) quae

[14]) Irenaeus c. Haeret. II 14 (19): 'Multo veri similius et gratius de universorum genesi dixit unus de veteribus comicis Antiphanes in Theogonia. Ille enim de Nocte et Silentio Chaos emissum dicit, dehinc de Chao et Nocte Cupidinem et ex hoc lumen, dehinc reliquam

dicitur rectissime adnotare: 'Enimvero ut mittam, graecae cosmogoniae auctores Chaos omnium rerum principium posuisse ....' Nonne omnia multo clariora sunt, si a mundi initio Chronus et Chaos et Aether erant? Adde quod similiter in omnibus fere theogoniis, de quibus certiora statui possunt, omnium rerum initium describitur. Velut ex tribus vel quattuor principiis mundus fit in theogoniis Hesiodi Epimenidis Pherecydis Acusilai. At ne quis Orphei Argonauticorum versibus 12 ss. ea quae dixi refellere conetur, versus ipsos examinare necesse est. Prius cecinerat Orpheus

ἀρχαίου μὲν πρῶτα χάους ἀμέγαρτον Ἀνάγκην,
καὶ Χρόνον, ὡς ἐλόχευσεν ἀπειρεσίοις ὑπὸ κόλποις
Αἰθέρα καὶ διφυῆ περιωπέα[15]) *κυδρὸν Ἔρωτα*
Νυκτὸς ἀειγνήτης πατέρα κλυτόν, ὅν ῥα Φάνητα
ὁπλότεροι καλέουσι βροτοί· πρῶτος γὰρ ἐφάνθη.

Chaos igitur et Chronus principia sunt. Aether et Amor a Chrono progenerantur. Rhapsodias autem a poeta qui Argonautica conscripsit respici elucet atque etiam clarius elucebit, si quae de Nocte Phanetis filia exponam perlegeris. Sed paulo liberius antiqua illa theogonia Argonautica utuntur, nam desideras ovum quod a Chrono fit. Contra si quis ex his versibus Aethera in rhapsodiis quoque Chroni filium esse concludat, quid tandem de Chao fit, quod omnium rerum initium posuit Argonauticorum auctor? At ne ullus haereat scrupulus, praeter Michaelem Ephes. in Aristot. Met. XIV 301 (fr. 85 Ab.), qui *πρῶτον μὲν* inquit *κατ' Ὀρφέα τὸ Χάος*, audi Ioannem Malelam Chron. IV p. 73. 74 (Suidas s. v. *Ὀρφεύς* Cedrenus I 57 et 84) fr. 52 Abel: *καὶ ἄλλους δὲ πολλοὺς περὶ τούτου εἶπε στίχους ὁ αὐτὸς Ὀρφεύς. ἔφρασε*

---

secundum eum primam deorum genesin.' Ea autem quae Meinekius l. l. de huius loci consensu cum Aristophanis Avium versibus 693 ss. exposuit probari nequeunt.

[15]) *περιωπέα* codd. *πυρσωπέα* G. Hermannus *πυριωπέα* Abelius, cf. Diodor. I 11, 3 *Εὔμολπος μὲν ἐν τοῖς Βακχικοῖς ἔπεσί φησιν· ἀστροφαῆ Διόνυσον ἐν ἀκτίνεσσι πυρωπόν.* At adiectivum *περιωπής* Phanetis figurae valde convenire ex eis apparebit quae infra afferemus, quamquam hoc uno loco extat.

δὲ ὡς ἐκ τῶν προειρημένων στίχων ποιητικῶν ἐξέθετο· καὶ οὐκ ἐνεδέχετο ἐντάξαι τὸ πλῆθος τῶν στίχων ἐν τῇ συγγραφῇ ταύτῃ. ἔστι δὲ ἅπερ ἐξέθετο Ὀρφεὺς ταῦτα, ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἀνεδείχθη τῷ Χρόνῳ ὁ Αἰθὴρ ὑπὸ τοῦ θεοῦ δημιουργηθεὶς καὶ ἐντεῦθεν κἀκεῖθεν τοῦ Αἰθέρος ἦν Χάος, καὶ Νὺξ ζοφερὰ πάντα κατεῖχε καὶ ἐκάλυπτε τὰ ὑπὸ τὸν αἰθέρα, σημαίνων τὴν Νύκτα πρωτεύειν, εἰρηκὼς ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκθέσει ἀκατάληπτόν τινα καὶ πάντων ὑπέρτατον εἶναι καὶ προγενέστερον δὲ καὶ δημιουργὸν ἁπάντων καὶ τοῦ Αἰθέρος αὐτοῦ καὶ τῆς Νυκτὸς καὶ πάσης τῆς ὑπὸ τὸν αἰθέρα οὔσης καὶ καλυπτομένης κτίσεως, τὴν δὲ γῆν εἶπεν ὑπὸ τοῦ σκότους ἀόρατον οὖσαν. Schusterus p. 93 haec non ex Rhapsodiis sed ex Hellanici theogonia (Dam. p. 381 cf. infra) sumpta esse censet, cui ut respondeam res postulat. Dicit enim verba ipsa et quae apud Suidam sequuntur hoc demonstrare. Prorsus aliter de hac re iudico. Ut silentio praetermittam, quod alias Byzantini aevi scriptores haud dubie Rhapsodias sequuntur, hoc loco, ubi Timothei chronographi quodam libro se usum esse Cedrenus dicit (Agl. 581), Christianorum dogmatum vestigia extare iamdudum animadversum est (Zoëgae *Abhdlg.* 227 ss. Schoemanni op. ac. II 14 adn. 20). Religionem Mosaicam sapiunt verba quae supra attuli. Sed multo clarius doctrina Orphica elucet. Ex eo autem qui Schusteri rationes laudat duas res quaero: ubinam in Hellanici theogonia extat Nox ad quam apud Byzantinos omnia referuntur, ubinam contra in Byzantinorum memoria *ὕδωρ* quod Hellanico erat *ἐξ ἀρχῆς*? At graviora illa: non primus vidi (cf. Agl. 474) verbis *καὶ ἐντεῦθεν κἀκεῖθεν τοῦ Αἰθέρος ἦν Χάος* significari illum versum

καὶ μέγα χάσμα πελώριον ἔνθα καὶ ἔνθα,

quem in Orphei rhapsodiis lectum esse in propatulo est (Syrian. in Aristot. Met. A p. 859 b 37 ed. Usener., fr. 52 Ab.). Quamobrem hoc quidem loco cum Abelio consentio, qui hos Byzantinorum locos theogoniae rhapsodicae adscripsit. Quoniam haec ita illustrata sunt ut nihil dubii remaneat, iam accurate ea consideranda sunt quae de Aethere et Chao apud Malelam leguntur. Hoc enim ex loco elucet Aethera

et Chaos non a Chrono progeneratos esse; quae autem Byzantini dicunt de deo summo a quo omnia creata sint, pertinent ad Christianorum deum, de quo iam Orpheum dixisse isti facile sibi persuaserunt. Hoc si ex Malelae loco demis ut par est, restat illud, quod ex Neoplatonicorum locis iam coniecimus, Chronum Aethera Chaos simul omnia rerum principia esse.

Ad hanc autem theogoniae rhapsodicae partem spectare Procli locum in Parm. VII 168 p. 914 Stallb. *ἀδιακρίτων πάντων ὄντων κατὰ σκοτόεσσαν ὁμίχλην φησὶν ὁ θεολόγος* recte Lobeckius p. 474 statuit atque idem contra Cousinum qui ex Orph. Argonaut. v. 521 haec derivata esse statuerat salse monuit de Dolioniis qui *ἐν δ'ἔπεσαν Μινύῃσι κατὰ σκοτόεσσαν ὁμίχλην*: 'hi nondum nati erant illo Theogoniae tempore.'

Nunc autem videamus quid de ovo mundano a Chrono facto Orphici statuerint. Extat apud Damascium 147 K. (fr. 53 Abel) Rhapsodiarum versus

ἔπειτα δ'ἔτευξε μέγας Χρόνος αἰθέρι δίῳ
ὤεον ἀργύφεον,

quo confirmantur quae Proclus in Tim. 130 C p. 307 Schn. dicit *ἦν δὲ τὸ ᾠὸν ἐκεῖνο τοῦ τε αἰθέρος ἔγγονον καὶ τοῦ χάους, ὧν ὁ μὲν κατὰ τὸ πέρας ἵδρυται τῶν νοητῶν, τὸ δὲ κατὰ τὸ ἄπειρον*; cetera vide apud Lobeckium 474 ss., qui omnia quae huc pertinent accurate collegit ac disposuit[16]). De hoc igitur ovo mundano, ex quo statim Phanes prorumpit, a viris doctis multum disputatum est et diversissimarum gentium mythologiae arcessitae sunt, ut explicari possit, unde Orphici hanc de ovo mundano doctrinam sumpserint; sed aurea sunt G. Zoëgae (*Abhdlg.* 231) verba qui alias quidem ad Aegyptiorum religionem ac mythologiam confugere non dubitavit: *Ich weiss übrigens, dass über dieses Ei viel geschrieben worden ist, auch in den neuesten Zeiten, was ich nicht Gelegenheit gehabt habe zu lesen und zu untersuchen; ich weiss, dass man diese Allegorien vom äussersten Morgenland und bis von dem Eis Sibiriens und Kamtschatkas her hat wollen kommen lassen, wie denn ein Modegeist, der neuerlich sich vieler bemächtigt hat, die sich berufen glaubten, neues Licht über das Griechische Altertum auszubreiten, alles von den Ländern jenseit des Indus und Oxus herruft, ohne zu erschrecken vor dem Unternehmen, dunkle Sachen mittelst andrer ihrer Natur nach für uns weit dunklerer zu erläutern, und Theorien, die nach unsrer Kunde seit 20 und 30 Jahrhunderten vorhanden sind, aus andern herzuleiten, deren Dasein über ein Jahrtausend hinaus man auf keine Art beweisen kann. Der so einfache Gedanke, das Ei als Sinnbild der Erzeugung und Belebung zu betrachten, und davon in den auf den ersten Ursprung der Dinge gehenden Mythen Gebrauch zu machen, ist vielen Völkern gemein gewesen, ohne dass man darum glauben müsste, dass das eine ihn von dem andern empfangen hätte.* Lobeckius quoque (p. 476) optimo iure rationes eorum sprevit in quos Zoëga illis verbis acriter invectus est. Sed eis quae uterque de hac re disseruit quaedam addenda sunt. Nam e re erit fabulas Graecas enumerare, in quibus ovum similiter introducitur[17]).

[16]) Cur Abelius Clementis Romani locos in Hellanici theogoniam relegaverit, non intellegitur, cf. Lobeckium l. l.

Primum philosophos videamus, e quibus unus certe Orphicorum doctrinam secutus esse videtur. Empedoclem dico de quo Aetius Plac. II 31, 4 Doxogr. 363 b 4 *Ἐμπεδοκλῆς τοῦ ὕψους τοῦ ἀπὸ τῆς γῆς ⟨εἰς⟩ τὸν οὐρανόν, ἥτις ἐστὶν ἀφ' ἡμῶν ἀνάτασις, πλείονα εἶναι τὴν κατὰ τὸ πλάτος διάστασιν, κατὰ τοῦτο τοῦ οὐρανοῦ μᾶλλον ἀναπεπταμένου διὰ τὸ ᾠῷ παραπλησίως τὸν κόσμον κεῖσθαι.* Confert Dielesius in indice nominum p. 677 Aet. II 2, 1 (Doxogr. 329 a 3) cf. huius loci adnotationem. Adde ea quae ex Epicuri *περὶ φύσεως* libro XII scholion Epicuri ep. I 74 (Useneri Epicurea p. 127 fr. 82) servavit: *τοὺς κόσμους οὔτε ἐξ ἀνάγκης δεῖ νομίζειν*

[17]) Gruppius p. 658 adn. 54 ubi de ovo accuratiora quaedam exponit, confert omnium fere gentium fabulas, sed Graecas ne uno quidem verbo tangit. At se alio loco fusius de hac re acturum esse ipse pollicetur.

ἕνα σχηματισμὸν ἔχοντας] ἀλλὰ καὶ διαφόρους αὐτοὺς ἐν τῇ ιβ Περὶ ⟨φύσεως⟩ αὐτός φησιν· οὓς μὲν γὰρ σφαιροειδεῖς, καὶ ᾠοειδεῖς ἄλλους, καὶ ἀλλοιοσχήμονας ἑτέρους· οὐ μέντοι πᾶν σχῆμα ἔχειν. οὐδὲ ζῷα εἶναι ἀποκριθέντα ἀπὸ τοῦ ἀπείρου. Cf. Epiphan. adv. haeres. I 8 Doxogr. 589, 13.

De ovo autem cosmogonico quod in theogonia Epimenidea invenitur infra loquar, item de Aristophanis *ὑπηνεμίῳ ᾠῷ* (Av. 695).

Disseram potius de quattuor fabulis in quibus ovum apparet. Prima narratur ap. schol. Il. B 783: *φασὶ τὴν Γῆν ἀγανακτοῦσαν ἐπὶ τῷ φόνῳ τῶν Γιγάντων διαβαλεῖν Δία τῇ Ἥρᾳ· τὴν δὲ πρὸς Κρόνον ἀπελθοῦσαν ἐξειπεῖν· τὸν δὲ δοῦναι αὐτῇ δύο ᾠά, τῷ ἰδίῳ χρίσαντα θορῷ καὶ κελεύσαντα κατὰ γῆς ἀποθέσθαι, ἀφ' ὧν ἀναδοθήσεται δαίμων, ὁ ἀποστήσων Δία τῆς ἀρχῆς· ἡ δέ, ὡς εἶχεν ὀργῆς, ἔθετο αὐτὰ ὑπὸ τὸ Ἄριμον τῆς Κιλικίας. ἀναδοθέντος δὲ τοῦ Τυφῶνος Ἥρα διαλλαγεῖσα Διὶ τὸ πᾶν ἐκφαίνει· ὁ δὲ κεραυνώσας Αἴτνην τὸ ὄρος ὠνόμασεν*[18]).

Multo autem notiores Molionidarum et Dioscurorum fabulae sunt, qui unde originem traxerint multi testantur scriptorum loci. De Molionidis extant hi Ibyci versus fr. 16 Bergk (cf. Mayerum *Giganten und Titanen* 142 adn. 204):

τούς τε λευκίππους κόρους
τέκνα Μολίονας κτάνεν,
ἅλικας ἰσοπάλους, ἑνιγυίους,
ἀμφοτέρους γεγαῶτας ἐν ὠέῳ
ἀργυρέῳ . . . .

Ovum a Chrono factum in Orphei rhapsodiis *ἀργύφεον* dici addi potest cf. supra p. 10.

Molionidarum autem fabulam is secutus esse videtur, qui Dioscuros ex Ledae ovo ortos esse primus cecinit. Nam antiquior fabula est quae Helenam ex Ledae ovo natam esse perhibet cf. Prelleri Myth. gr. II ³ 92 s., Kockii F. C. A. I 47, Mayerum l. l. 142 s. Spectat ad Ledae ovum, de quo iam

---

[18]) Preller-Roberti Myth. gr. I ⁴ 64 adn. 3; desidero hunc locum in M. Mayeri libro *Giganten und Titanen.*

Cypria dixisse videntur, Sapphus fr. 56 (cf. R. Kekuléum *gr. Vasengem. i. Bonn* p. 10, Wilamowitzii Commentar. Gramm. I (ind. hib. Gryph. 1879/80) p. 4 s.

φαῖσι δή ποτα Λήδαν
ὀν' ὑακίνθινον πόταμον πεπυκάδμενον ὤιον
εὔρην.

Quarta fabula invenitur in schol. vet. Lycophr. v. 211 Kinkel p. 85, 26, ubi *παρὰ Λεσβίοις ὁ Διόνυσος Ἐνόρχης ἐξ ᾠοῦ γεννᾶσθαι* traditur; cf. Mayerum l. l. 142 adn. 203.

Quid igitur sibi velit Orphicorum ovum, ex fabulis Graecis accurate discimus nec necesse est confugere ad Indos vel Aegyptios. Prorumpit autem ex ovo in theogonia Orphica Phanes qui *Πρωτόγονος* appellatur 'quod ante ipsum nihil sit genitum, sed ab ipso sint cuncta generata' Lactant. Inst. I 5 (fr. 57 Abel), qui etiam versum affert

Πρωτόγονος Φαέθων περιμήκεος αἰθέρος υἱός

quem cum eis quae Proclus in Tim. 132 B p. 311 Schn. dicit concinere Lobeckius 480 scite monuit. Sed addi potest *αἰθέρος υἱὸν* deum illum primigenium ideo dictum esse, quia ovum unde Phanes nascitur est *αἰθέρος ἔγγονον καὶ τοῦ χάους* Procl. Tim. 130 C p. 307 Schn. fr. 53 Abel cf. supra p. 10. Cum de variis huius dei nominibus (*Πρωτόγονος Ἠρικαπαῖος Φαέθων Φάνης Ἔρως Μῆτις* Lob. p. 480 ss.) multa a viris doctis disputata sint, nolo hac in re longus esse; sed monendum est Zoëgam *Abhdlg.* p. 211 ss. hanc rem minus feliciter tractasse, cum Phanetis et Ericapaei nomina ex Aegyptiorum sermone derivata esse censuerit. Cf. de Phanete Schoemannum op. ac. II p. 11, de Ericapaeo ea quae H. Dielesium secutus infra exponam. Sed etiam ea quae de *Πρωτογόνῳ* p. 223 fuse exposuit Zoëga probare nequeo. Ne ipse quidem *Πρωτόγονον* solum pro adiectivo ab Orphicis positum esse dixisset, si cognovisset versum qui extat in Hermiae comm. ad Plat. Phaedrum p. 141 Ast (fr. 59 Abel):

Πρωτόγονόν γε μὲν οὔτις ἐςέδρακεν ὀφθαλμοῖσιν.

De Protogono non aliter iudicandum est ac de Protogenia Deucalionis filia quae satis nota est (cf. Preller-Roberti Myth. gr. I ⁴ 86 adn. 3); atque conferri potest etiam Erechthei filia

Protogenia Phanodem. fr. 3 cf. Preller-Robertum l. l. 201 adn. 1, Fridericum Hillerum de Gaertringen De Graecorum fabulis ad Thraces pertinentibus quaestiones criticae Berol. 1886 p. 23.

Plura autem dicenda sunt de versibus illis Hermiae:

Πρωτόγονόν γε μὲν οὔτις ἐσέδρακεν ὀφθαλμοῖσιν,
εἰ μὴ Νὺξ ἱερὴ μούνη· τοὶ δ᾽ἄλλοι ἅπαντες
θαύμαζον καθορῶντες ἐν αἰθέρι φέγγος ἄελπτον.
τοῖον ἀπέστιλβε χροὸς ἀθανάτοιο Φάνητος.

Duo ultimi versus conclamatissimi sunt et apud veteres et apud nostri aevi mythologos; veterum testimonia invenies apud Abelium fr. 58. 59. Unum addo cuius copiam mihi fecit Heitzius. In Damascii cod. Marc. f. 220 v leguntur haec: *ἔτι δὲ τὸ κάλλιστόν ἐστι τῶν νοουμένων τὸ πρῶτον παράδειγμα καὶ περιέχον πάντα ὅσα νοητὰ ζῷα· νοητὸν ἄρα ἐστὶν τὸ πρῶτον παράδειγμα καὶ τὸ πρῶτον τῇ νοήσει σύμμετρον· διὸ καὶ εἶδος ἤδη καὶ κάλλιστον τῶν νοουμένων, οὐχ ὅτι πρῶτον, ἀλλ᾽ ὅτι μάλιστα ἐκφανὲς καὶ στίλβον ἐναργέστατα καὶ τὸν Φάνητα αὐτὸν ἐνδεικνύμενον 'τοῖον ἀπέστιλβε χροὸς ἀθανάτοιο Φάνητος' φησὶν Ὀρφεύς*[19]).

De versibus igitur apud Hermiam servatis Lobeckius ita profitetur: 'Quinam Phanetem admirari potuerint, cum adhuc nihil esset, hinc non apparet, sed tamen intellegi potest.' At quomodo hoc intellegi possit, Lobeckius non addidit neque egerunt de hac re qui post hunc de theogonia Orphica scripserunt. Cogitari potest de Chrono et de Aethere cf. Procl. theol. III 20, 161 in Tim. 132 A B p. 311 Schn. 303 B p. 735 Schn. Noctem quidem quam Phanetis filiam ab Orphicis factam esse mox videbimus Phanetis nascentis spectatricem esse plane absurdum est. Si fragmenta quibus Nox Phanetis filia dicitur ex eadem theogonia desumpta

---

[19]) *χρόνος* Marc., *χροός* autem scribendum esse in propatulo est cf. versus ab Hermia citatos. Pro *ἀπέστιλβε* Hermiae codices habent *ἀπέστραπτε*, sed *ἀπέστιλβε* legendum esse Proclus et Damascius (fr. 58 Abel) testantur et commendatur haec lectio Aristophanis quodam versu quem infra afferemus.

sunt ex qua versus Hermiae, una patet via qua rei miraculum explicetur. Unde de nascente Phanete in his versibus agi constat? Nonne omnia recte se habent, si Phanetem postea in deorum conspectum venisse statuis quam Nox filia iam adulta est? Multi dei ac deae iam orti erant cum Phanes apparuit qui usque ad illud tempus in antro moratus sola cum Nocte commercium habuerat. Quae res quoniam neque a Lobeckio neque ab aliis perspecta est omnes locos quibus hoc probatur congeram[20]). Procl. in Tim. 291 C p. 706 Schn. (Abel fr. 72) *ἔνιοι μὲν οὖν φασιν, ὅτι τὰς μὲν ἀνάλογον τοῖς δύο βασιλεῦσιν ἐν οὐρανῷ καταλέλοιπε ζητεῖν, Φάνητι λέγω καὶ Νυκτί· δεῖ γὰρ αὐτοὺς ἐν ὑπερτέρᾳ τάξει ποιεῖν καὶ ἐν τοῖς ἐγκοσμίοις, διότι δὴ καὶ πρὸ τοῦ κόσμου τῶν νοερῶν ἡγοῦνται θεῶν ἐν τῷ ἀδύτῳ διαιωνίως ἱδρυμένοι, καθά φησιν Ὀρφεὺς περὶ* (add. Dielesius) *αὐτοῦ τοῦ Φάνητος, τὴν κρύφιον αὐτῶν τάξιν καὶ ἀνέκφαντον ἐκεῖνος*[21]) *ἄδυτον ἀποκαλῶν.* Cf. eundem l. l. D. *τῇ Νυκτὶ τῇ πᾶσαν ἐκ τῶν ἀφανῶν παραγούσῃ ζωὴν μετὰ τοῦ Φάνητος.* Idem in Parm. IV 235 p. 755 Stallb. *καὶ γὰρ ἡμῖν ἄγνωστά ἐστι καὶ ὑπὲρ τὴν ἡμετέραν ἵδρυται νόησιν, ἐν τῷ ἀδύτῳ κεκρυμμένα τοῦ πατρὸς καὶ ὥς φησιν ὁ θεόλογος, μόνῃ γνώριμα τῇ προσεχῶς μετὰ ταῦτα τάξει τῶν θεῶν.* De Phanetis antro extat versus a Proclo Tim. 95 D p. 224 Schn. servatus:

ταῦτα πατὴρ ποίησε κατὰ σπέος ἠεροειδές.

Cf. Lobeckium 510 adn. qui Pherecydis Syrii *μυχοὺς καὶ ἄντρα* confert ex Porph. de antr. nymph. c. 31 cf. infra. Adde Apionem ap. Clem. Rom. Hom. VI 4 p. 672 (fr. 38 Abel): *καὶ οὕτω μεγάλῃ δυνάμει αὐτοῦ τοῦ προεληλυθότος Φάνητος* (Schenkelius, *φανέντος* codd.) *τὸ μὲν κύτος τὴν ἁρμονίαν λαμβάνει καὶ τὴν διακόσμησιν ἴσχει, αὐτὸς δὲ ὥσπερ ἐπ᾽ ἀκρωρείας οὐρανοῦ προκαθέζεται καὶ ἐν ἀπορρήτοις τὸν ἄπειρον περιλάμπει αἰῶνα* et Malelam Chron. IV p. 74 de Orphei Metide Phanete

---

[20]) Rectius quam alii sed parum accurate hanc rem tractavit Gruppius p. 647.

[21]) *ἐκεῖνος* cum neglegentia quadam ad *Ὀρφεὺς* refertur, nisi scribas *ἐκείνοις*. Nam audi *πρὸ τοῦ κόσμου τῶν νοερῶν θεῶν.*

Ericapaeo haec dicentem: *εἰπὼν ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκθέσει ταύτας τὰς τρεῖς θείας τῶν ὀνομάτων δυνάμεις*[22]) *μίαν εἶναι δύναμιν καὶ ἓν κράτος τοῦ μόνου θεοῦ ὃν οὐδεὶς ὁρᾷ ἧςτινος δυνάμεως οὐδεὶς δύναται γνῶναι ἰδέαν ἢ φύσιν* . . . Gravissimus autem hic est Hermiae locus p. 144 Ast (Abel fr. 89) *Πρὸς δὴ τοῦτο εἶπεν, ὅτι γεννήματά ἐστι ταῦτα τῆς Νυκτὸς μένοντα ἐν αὐτῇ· ἔστι δὲ καὶ οὐρανὸς ὑπερουράνιος, καὶ ταῦτα πάντα μένει ἐν τῇ Νυκτί·*

Ἣ δὲ πάλιν Γαῖάν τε καὶ Οὐρανὸν εὐρὺν ἔτικτε
δεῖξέν τ' ἐξ ἀφανῶν φανερούς, οἵ τ' εἰσὶ γενέθλην,

cf. eundem p. 141. Lobeck. 502 ss.

Quo autem modo Phanes Noctem progeneraverit nescimus, sed versus servatus est quo de patris cum filia conubio dicitur Procl. in Plat. Tim. 137 B p. 324 Schn. *ὁ δέ γε Φάνης μόνος τε πρόεισι καὶ ὁ αὐτὸς ἀνυμνεῖται θῆλυς καὶ γενέτωρ. παράγει τὰς Νύκτας, καὶ τῇ μέσῃ σύνεστιν ὁ πατήρ· ‘αὐτὸς’ γὰρ ‘ἑῆς παιδὸς ἀφείλετο κούριον ἄνθος’*[23]) Abel fr. 73 Lob. 493 qui etiam versum quendam attulit quo Phanes amore captus significari videtur cf. Procl. Tim. 137 B p. 324 Schn. (fr. 73 Ab.) 291 D p. 706 Schn. 293 C p. 711 Schn. Adde etiam Argonaut. v. 14 ss.

καὶ διφυῆ περιωπέα κυδρὸν Ἔρωτα,
Νυκτὸς ἀειγνήτης πατέρα[24]) *κλυτόν, ὅν ῥα Φάνητα*
ὁπλότεροι καλέουσι βροτοί· πρῶτος γὰρ ἐφάνθη.

Multo autem pulchriores ac notiores sunt ei versus quibus Phanetis omnium deorum semina in se complexi potentia celebratur Lob. 496. Phanes mundi conditor est. Loquantur ipsa fragmenta: Procl. in Tim. 335 B p. 814 Schn.

---

[22]) Cf. eundem IV p. 75. 76 (Abel fr. 76); erravit Lobeckius cum hunc Malelae locum de Aethere Chrono Chao intellegendum esse censuit.

[23]) *Αὐτὸς ἑῆς γὰρ* Gesnerus cf. Lob. 493 adn., aliorum coniecturas vide in Schneideri adnotatione ad Procl. in Tim. p. 324. *κούριμον* codd., *κούριον* Hermannus et Schneiderus.

[24]) Hermanni coniecturam *υἷα* falsam esse ex locis quos supra attuli elucet.

ὥςπερ γὰρ αὐτὸς ὁ φανεὶς τῶν ὅλων δημιουργὸς τὸν σύμπαντα κόσμον κάλλιστον καὶ ἄριστον εἰς δύναμιν ἀπέφηνεν, οὕτω δὴ βούλεται καὶ τοὺς δευτέρους δημιουργοὺς κάλλιστα καὶ ἄριστα τὸ θνητὸν διακυβερνᾶν ζῷον, κάλλος μὲν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν νοητῶν ἐποχετεύων, ἀγαθοειδοῦς δυνάμεως ἀποπληρῶν αὐτοὺς καὶ βουλήσεως, οἵαν καὶ αὐτὸς ἔχων τὸν ὅλον ἐδημιούργησε κόσμον. Cf. eundem Pl. Tim. 93 E p. 219 Schn. et Lactantium Instit. I 6 p. 28 ‘Hunc ait esse omnium deorum parentem, quorum causa caelum condiderit liberisque prospexerit, ut haberent habitaculum sedemque communem *ἔκτισεν ἀθανάτοις δόμον ἄφθιτον.*’ Porro fr. 77. 78. 79. 81 Abelii. Plura desideranti patent Aglaophami horrea. Affero denique, quem iam p. 15 citavi, versum eiusdem opinionis testem:

ταῦτα πατὴρ ποίησε κατὰ σπέος ἠεροειδές.

In antro igitur mundi pater moratur, ibi creat omnes res, ibi Nox filia patri nubit. Ut Phanes *πατήρ* dicitur ita Nox fit *μήτηρ θεῶν* (Syrian. in Aristot. Met. N 935 a 27 ed. Usener); ad hos omnia quae orta sunt referuntur. Generantur a Nocte postquam Phaneti nupsit Terra ac Coelum Herm. in Pl. Phaedr. 141. 144 cf. p. 16.

Cum totam Rhapsodiarum theogoniam fragmentis illustrare nec possim nec velim, de Nocte quidem accuratius agendum est, quia is qui eius carminis indolem perspicere vult diligentissime in hanc figuram inquirere debet. Itaque de Nocte fere omnia testimonia congessi atque ut eius vis prorsus intellegatur ea quoque praesumere mihi liceat quae in theogoniae parte posteriore de ea dicentur.

Post Phanetem Noctis incipere regnum Syrianus in Aristot. Metaph. N 935 a 25 ed. Usener testis est, apud quem hic quoque versus de ea legitur

σκῆπτρον ἔχουσ' ἐν χερσὶν ἀριπρεπὲς Ἠρικαπαίου,

eidem dat pater

μαντοσύνην οἱ δῶκεν ἔχειν ἀψευδέα πάντη

Herm. p. 140 Abel fr. 88. Multa Noctis erga deos beneficia ab Orphicis commemorantur. Ab ea nutritur Saturnus quo

spectat Damascius p. 187 K. (fr. 98 Abel), qui servavit versum Orphicum

ἐκ πάντων δὲ Κρόνον Νὺξ ἔτρεφεν ἠδ' ἀτίταλλεν,

cf. Procl. in Crat. p. 97 ubi legitur versus

θεῶν τρόφος ἀμβροσίη Νύξ.

At cum in eo sit, ut novus mundi rex existat, dea summa et aetate longe maxima Saturnum deserit, ut Iupiter omnium rerum imperium accipiat; qui deus omnia in se complecti dicitur. Nox cui vaticinandi artem a Phanete datam esse modo diximus Iovi haec vaticinatur

ἀθανάτων βασιλῆα θεῶν πέμπτον σε γενέσθαι

fr. 113 Abel cf. fr. 85. Consentit cum his Porphyrius de antro nymph. c. 16 p. 92 Hercher fr. 114 Abel, Lobeck. 516, Preller-Robert I [4] 56 adn. 3. Nox scelerum a Saturno (fr. 114 Ab.) perpetratorum ultrix et vindex est, ab ea adiutus Saturni filius fit

Ζεὺς βασιλεύς, Ζεὺς ἀρχὸς ἁπάντων ἀρχικέραυνος.

Vides qui locus Nocti in Rhapsodiarum theogonia tributus sit. Multa his addi possunt de *χρηστηρίῳ* (fr. 117 Ab.) et de *ὑποθήκαις τῆς Νυκτός* (fr. 121 Ab.), unde luculenter apparet Noctem in mundo constituendo et regendo (cf. Procl. Tim. 267 D p. 654 Schn. Lob. 519) Iovi adesse, cui rei hae quoque Iovis preces testimonio sunt:

Μαῖα θεῶν ὑπάτη Νὺξ ἄμβροτε, πῶς, τάδε φράζε,
πῶς χρή μ' ἀθανάτων ἀρχὴν κρατερόφρονα θέσθαι;

Procl. Tim. 63 E p. 148 Schn. (fr. 117. 118 Ab.).

Ante Orphicorum autem aetatem Noctem a nullo theologo in tam eximio loco positam esse facile tibi persuadebis, si intellexeris quantum distet Orphei Nox a Nocte Hesiodea. Apud Hesiodum enim Nox nondum *θεῶν μήτηρ* facta est. Illic omnes honores in eam conferuntur, hic *μέλαινα* v. 20 et 123 *δνοφερή* 107 *ἐρεβεννή* 213 *ὀλόη* 224 etc. est, hic *Αἰθέρα* et *Ἡμέραν* generat 124, hic cum Chao coniunctissima est 123, partus horribiles ei attribuuntur, de quibus optime nuper disseruit A. Meyerus De compositione theogoniae Hesiodeae Berol. 1887 p. 3 ss., denique legimus 744 s. Rz.

Νυκτὸς δ' ἐρεβεννῆς οἰκία δεινα
ἕστηκεν νεφέλῃς κεκαλυμμένα κυανέῃσι.

Vides igitur ei in theogonia Hesiodea ut ita dicam vim elementarem inesse, neque quidquam cum Orphicorum dea commune habere, nisi nomen; nam observandum est in Orphicorum fragmentis, quorum multa extant de Nocte, nihil de *θεᾷ δνοφερῇ μελαίνῃ ἐρεβεννῇ* dici. De versibus autem qui de *Ἐχίδνῃ* agunt infra fusius agam. Ex vetere igitur et consueta Noctis figura nova derivata est; per Orphicos mater deorum facta est, quamquam nonnulla principia ei praecedere notum est. Orphicos sequuntur Epimenides (cf. infra) et Acusilaus (cf. p. 5), hunc autem Antagoras vel Crantor qui illam *βασιλείας* nomine ornavit, cf. Wilamowitzii Antigonum p. 69 s., Kalkmanni Pausaniam periegetam 207 s., supra p. 5.

Hic subsistimus; nam de posteriore theogoniae rhapsodicae parte agere a nostro proposito alienum est. Disputaturum enim me dixi de Schusteri sententia, qui ut Rhapsodias in Christianorum saecula ablegaret, ea imprimis causa adductus est quod quaecunque in fragmentis Noctem antecedant ita conglutinata ac consuta sint ut carmini antiquissimo nullo modo possint vindicari.

Velut 'hiatum quendam qui sit inter Phanetem et Noctem a fragmentorum auctore descriptos haud facilem superatu' detexisse sibi videtur p. 21. Intellegis de Lobeckii sententia actum esse, si Schusterus re vera probavit quaecunque Noctem in Rhapsodiis antecedant, posterioris temporis signa prae se ferre hiatusque vestigia aperta esse. Sic autem ratiocinatur: 'Quicunque a quovis carminis theogonici scriptore poposcerit, ut possit prima ab origine mundi

ad sua perpetuum deducere tempora carmen

aut certe, si magis libet, ad novissimam deorum prolem, eum miraturum esse existimo, quonam consilio Orpheus, postquam ex Chrono Chaos Aetheremque, ex his ovum Mundanum, ex eo

denique praeclarum Phanetem prodeuntem fecisset, hunc vix rerum potitum Nocti regnum tradentem finxerit.' Clamat: 'Nonne is regressus potius quam progressus habendus est?' Viam ac rationem a Schustero initam probare nequeo. Quamquam rem miram esse concedo tamen summae audaciae eum accusandum esse censeo qui illum mundi ortum a theogonia antiquissima alienum esse profiteatur. Vehementer enim dubito num ii recte faciant qui omnes omnino res mirabiles ex Orphicorum carminibus et mysteriis tollere studeant[25]). Huic autem loco quam adhibuit iste rationem prorsus perversam esse docet Pherecydis Pentemychus (cf. caput tertium), docent omnes theologi qui *τὸ ἄριστον* pro rerum principio ponunt secundum Aristot. Met. N 4, 1091 b 4. Porro quid veri inest Schusteri dubitationi, si ea recte se habent quae p. 17 ss. exposui, si Orphicorum Nox prorsus diversa est ab Hesiodea, quae tenebras significat, unde ortam esse stirpem haud absimilem praeclare demonstravit A. Meyerus l. l.?

Sed alteram quoque dubitationem Nox Schustero peperit p. 22, quia tres existunt noctes, si Nox Phanetis filia est: ‚prima quae cum Chaote (!) coniuncta est vel ab eo non diversa est, altera de qua nunc loquimur, tertia naturalis quae nostrorum cuique dierum succedit.' Nititur autem haec sententia Hermiae scilicet gravissimi auctoris illo loco de quo p. 6 s. fuse egimus ita ut nihil iam addere necesse sit.

Quod vero tertio loco in Rhapsodiarum exordio vituperat, id iam supra p. 14 s. ita exposui ut universum illius offensionis fundamentum corruat. Postremo p. 23 miratur Phanetem quamquam mundi conditor omniumque deorum pater praedicetur tamen solum unam Noctem progeneravisse. Mirum in modum errat Schusterus, quippe qui obliviscatur ex Phanete et Nocte Coelum Terram ceteram deorum prolem oriundos esse. Pro multis affero hic unum Procli testimonium in

[25]) De his rebus rectissime iudicavit Freudenthalius in libello de Xenophanis theologia nuper edito p. 13 ss.

Tim. 291 D p. 706 Schn. (Abel fr. 73) *τὸν δὲ κρατῆρα τὸν ζῳογόνον τῇ Νυκτὶ τῇ πᾶσαν ἐκ τῶν ἀφανῶν παραγούσῃ ζωὴν μετὰ τοῦ Φάνητος* (f. supra p. 16 s.). Quae cum ita sint Schusteri dubitationes vanas esse concedes.

Iam venio ad Phanetem, cuius cataposin in theogonia vetere nullo modo ferri posse Schusterus peculiari capite p. 27 dicere ausus est, postquam iam Zoëga, quem de Orphicis minus egregie meritum esse quam de Homero putaverim, similia de deo illo primigenio disseruit. Non longus essem hac in re, nisi Eduardum Zellerum summum virum Schusteri rationes haud improbabiles duxisse scirem. Exeundum autem est ex his Lobeckii verbis quae impugnat indefessus Rhapsodiarum calumniator: 'si de Orphicae doctrinae summa omnia detraxeris quae Platonici de suo affinxerunt, relinquitur illa rerum omnium in deo comprehensio, duplici processu et recessu perfecta per Phanetem et Iovem.' Quod quominus concederent viri docti qui post Lobeckium de hac re scripserunt ea maxime causa prohibiti sunt, quod de Phanetis cataposi in sexti saeculi carmine nihil dici potuisse sibi persuaserunt. Sed primum ipsum antestor Schusterum, qui propter pantheismum quidem, quo imbuta videatur fabula de Phanetis cataposi, dubitandum esse negavit (p. 44)[26]) nec mihi persuasit contraria Zellerus I[4] 88. Laudo illud quoque, quod eorum commenta, qui Phanetem ex Asia vel Aegypto recentioribus temporibus inventum esse Schusterus sobrio iudicio reiecit. Nam offensi sunt fere omnes viri docti Phanetis nomine Ericapaei quod ex linguis Aegyptiacis vel Semiticis derivare non dubitaverunt; cf. Schusterum p. 97 ac praeterea Zoëgae *Abhdlg.* 261 Lob. 479 Goettlingium De Ericapaeo Ienae 1862 Zellerum I[4] 85 Gruppium p. 658 adn. 53. Rem simpliciore ratione expedisse mihi videtur Hermannus Dielesius, quem memini in lectionibus docere

[26]) Sed idem quod dolendum est p. 88 sibi parum constans constitit. Gaudeo me in his rebus totum consentire cum Freudenthalio, qui in libello, cuius iam supra mentionem feci, theogoniae Orphicae vestigia in Xenophanis doctrina p. 29 detexit cf. infra.

Phanetem ob eam rem *Ἠρικαπαῖον* ab Orphicis dictum esse, quia ab Iove mane devoratus sit, ita ut *Ἠριγενείας Ἠριγόνης Ἠριγόνου* (Fickii *gr. Personennamen* p. 34) *Ἠριφανίδος* (poetriae ap. Clearchum, Athen. XIV p. 619 c) nomina sint formata similiter. Explicatio simplicissima est, convenit cum Orphicorum de Phanete fabulis, convenit etiam cum etymologiae legibus. Quare egregie falsus est quicunque dei primigenii originem ex oriente duxit Phanetis nomine tantum appellativo commotus.

Sed his velitibus fugatis nunc pugnandum est cum ipso Schustero, quo nemo acrius in Lobeckii de Phanetis sententiam incursavit. Qui cum argumentis quibus Zoëga Zellerus alii adducti sunt ut Phanetis cataposin convenire cum theogoniae antiquissimae indole atque aetate negarent parum fidat, ipse nova et graviora repperisse sibi videtur, quibus Phanetis antiquitatem funditus evelleret. Studet enim demonstrare rhapsodicae theogoniae auctorem theogonia Hieronymi usum esse et Phanetem ex hac in illam irrepsisse. Concedo praeter ea quae ex theogonia quae dicitur Hieronymi tradita sunt ante Theonem Smyrnaeum nihil de Phanete apud scriptores veteres inveniri, concedo apud Diodorum I 11 [27]) Phanetem Solem significari posse sed contendo ea quae de theogonia Hieronymi a Schustero exposita sunt falsa esse. Etenim si recte a Schustero demonstratum est, Rhapsodias rem omnium gravissimam ex Hieronymi theogonia transtulisse, cadat necesse est Lobeckii sententia, quam proposuit de Rhapsodiarum antiquitate. At nos contrarium probaturi sumus theogoniae Hieronymianae fabricatorem usum esse Rhapsodiis.

Testes eius sunt Damascius et Athenagoras, quorum quantus consensus sit recte ac docte Schusterus p. 31 ss. contra Lobeckium p. 493 exposuit. Alii scriptorum loci ab Abelio huic theogoniae fr. 37 ss. adscripti huc non faciunt,

---

[27]) *Εὔμολπος μὲν ἐν τοῖς Βακχικοῖς ἔπεσί φησιν· ‘Ἀστροφαῆ Διόνυσον ἐν ἀκτίνεσσι πυρωπόν’. Ὀρφεὺς δέ· ‘Τοὔνεκά μιν καλέουσι Φάνητά τε καὶ Διόνυσον’* (Abel fr. 168).

quod probare possum. Sed cum causas suae rationis Abelius non indixerit et maior eius editio Orphicorum mox sit proditura, nunc contra eum pugnare nolo.

Proficiscendum est ex eis quae Athenagoras refert; nam Damascium p. 381 K. minoris etiam hic auctoritatis esse in propatulo est cf. Schusterum p. 82.

Sunt autem Athenagorae verba haec Supplic. pro Christianis p. 84 Otto: *Ἦν γὰρ ὕδωρ ἀρχὴ κατ’ αὐτὸν (Ὀρφέα) τοῖς ὅλοις, ἀπὸ δὲ τοῦ ὕδατος ἰλὺς κατέστη, ἐκ δὲ ἑκατέρων ἐγεννήθη ζῷον δράκων προςπεφυκυῖαν ἔχων κεφαλὴν λέοντος, διὰ μέσου δὲ αὐτῶν θεοῦ πρόσωπον, ὄνομα Ἡρακλῆς καὶ Χρόνος. Οὗτος ὁ Ἡρακλῆς ἐγέννησεν ὑπερμέγεθες ᾠὸν, ὃ συμπληρούμενον ὑπὸ βίας τοῦ γεγεννηκότος ἐκ παρατριβῆς ἐς δύο ἐρράγη· τὸ μὲν οὖν κατὰ κορυφὴν αὐτοῦ οὐρανὸς εἶναι ἐτελέσθη, τὸ δὲ κατενεχθὲν γῆ· Προῆλθε δὲ καὶ θεὸς Γῆ διὰ σώματος· Οὐρανὸς δὲ Γῇ μιχθεὶς γεννᾷ θηλείας μὲν Κλωθὼ Λάχεσιν Ἄτροπον, ἄνδρας δὲ Ἑκατόγχειρας Κόττυν, Γύγην, Βριάρεων καὶ Κύκλωπας Βρόντην καὶ Στερόπην καὶ Ἄργον* [28]).

Desideras optimo iure in his verbis Phanetem deum primigenium, de quo Damascius quamquam Phanetis nomen non attulit diserte dicit. Nonne ex Athenagorae verbis de Phanete p. 96, 10 *οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ἐκ τοῦ ᾠοῦ προχυθείς* iam uno saltem verbo de deo quodam ex ovo prorumpente dictum esse elucet? Schusterus autem ad haec Athenagorae verba adnotat p. 32 adn. 6: ‘Scilicet ille deus, Athenagoras inquit, quem supra, cum de ovo Herculis agerem, omisi, quia tum id tantum mihi erat demonstrandum omnes deos ex materia ortos haberi.’ Quod cum de Hercule primo omnium deo putavissem, sponte apparere putavi, idem de Phanete eius filio valere.’ Mira mehercle opinio quam silentio praeterire satius est [29]). Nullo modo opinor excusari vel expli-

---

[28]) De Cyclopum atque Hecatoncheirium ordine cf. Mayerum *Giganten u. Titanen* p. 229.

[29]) Neque aliter de Marani opinione, de qua vide Ottonem p. 96 adn. 27, si scire libet, iudicandum est.

cari potest, quomodo Athenagoras, cuius verbis p. 96, 10 eum iam antea de Phanete dixisse indicatur, hoc loco Phanetem silentio praeterire potuerit. Sed cave hoc Athenagorae vitio tribuas; nam ut textus Supplicationis multis locis gravissime corruptus est, ut post Ottonem multa in codicibus falso tradita facile corrigi possint, ita hoc quoque loco Phanes omissus est, praesertim cum a Zoëga p. 84, 16 post *ἔχων κεφαλὴν λέοντος* ex Damascio *καὶ ἄλλην ταύρου* optimo iure additum esse constet, quae coniectura insequenti plurali *διὰ μέσου δὲ αὐτῶν* flagitatur. Locum quo Phanetis significatio excidit invenisse mihi videor. Dico autem hunc: *προῆλθε δὲ καὶ θεὸς Γῆ διὰ σώματος*. Dicit Athenagoras sive Hieronymus, quem sequitur, Herculem (seu Chronum) ingens ovum genuisse cuius, cum vi genitoris in duas partes divulsum esset, superius dimidium caelum, inferius terra appellatum esset. Sequuntur tum illa verba *προῆλθε δὲ καὶ θεὸς Γῆ διὰ σώματος* quae multum praebent suspitionis. Nam audi ex ovo, cuius altera pars terra est, deam Terram prorupisse. Quam rem sane miram ac portentosam esse Schusterus etsi sensit, tamen explicare studet p. 32 adn. 1: 'Ceterum verba *προῆλθε δὲ καὶ θεὸς Γῆ διὰ σώματος* sic intellego, ut verba premam *καὶ θεός*. Non solum terra naturalis (*γῆ*) sed etiam dea Terra *οὐκ ἐξ ἀρχῆς ἦσαν*, sed sicut nos ex corpore quodam ortae sunt' [30]). At opinor theologum Orphicum, si eam sententiam exprimere voluisset, quam Schusterus profert, ad eandem rem confugisse ad quam Pherecydes Syrius, qui Orphicorum doctrina imbutus est; nam legas velim Pentemychi exordium *Ζὰς μὲν καὶ Χρόνος ἦσαν ἀεὶ καὶ Χθονίη· Χθονίῃ δὲ ὄνδμα ἐγένετο Γῆ, ἐπειδὴ αὐτῇ Ζὰς γῆν γέρας διδοῖ* cf. Dielesium *Archiv für die Geschichte der Philosophie* I p. 12 ss. et ea quae in capite tertio exponam. Sed alia quoque me causa prohibet quominus putem Athenagorae verba sana esse. Nam qua grammatices ratione *διὰ σώματος* explicari possit haud intellego. Quae cum ita se habeant, age conferamus Damascii ex theogonia

[30]) Similia antea iam Schoemannus op. ac. II 12 ariolatus erat.

Hieronymiana excerpta, unde Zoëga iam unum Athenagorae locum correxit. Neque hic spes nos fallit. Phanetem invenimus quem apud Athenagoram desideramus. Nam postquam de ovo dixit pergit Damascius p. 382 K.: *καὶ τρίτον ἐπὶ τούτοις θεὸν ἀσώματον, πτέρυγας ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντα χρυσᾶς, ὃς ἐν μὲν ταῖς λαγόσι προςπεφυκυίας εἶχε ταύρων κεφαλάς, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς δράκοντα πελώριον παντοδαπαῖς μορφαῖς θηρίων ἰνδαλλόμενον.* Unde elucet apud Athenagoram in verbis *προῆλθε δὲ καὶ* θ ε ὸ ς Γ ῆ δ ι ὰ σ ώ μ α τ ο ς latere *θεὸς ἀσώματος* [31]). Medela autem carent verba *ΓΗΔΙ* quae felicioribus manibus emendanda tradimus [32]). Sed utut haec corrigis, tenemus *θεὸν ἀσώματον* neque e manibus omittemus. Accuratius autem hanc rem tractavi, quia portentosa illa *Γῆ* ex Athenagorae verbis sublata de multis rebus aliud iudicandum est atque adhuc viris doctis placuit, multaeque coniecturae nunc ad irritum cadunt. Iamiam perspicuum est Schoemannum (op. ac. II 14) egregie falsum esse, cum contenderit theogoniam Hieronymianam Phanetem deum primigenium prorsus ignorare. Nam non solum Damascius de eo dixit sed etiam Athenagoras collatis inter se duobus illis locis.

Iam omnia ita comparata sunt ut utraque theogonia — dico Hieronymianam et Rhapsodias — inter se conferri possit. Videamus singula. Incipit Hieronymi theogonia, postquam ab aqua ac limo omnia derivavit, a Chrono; quem prorsus diversum esse a Phanete, qui ex ovo a Chrono facto

[31]) Contra Lobeckium 486 qui *δισώματος* apud Damascium scribere voluit monendum est Phanetem non duobus corporibus praeditum sed multiformem esse, nec salus petenda est ex Orph. hymn. VI v. 1 Abel:

Πρωτογόνον καλέω διφυῆ, μέγαν, αἰθερόπλαγκτον,

Zoëgae *Abhdlg.* 249.

[32]) At quod temptavimus in adnotatione quidem commemorare nobis liceat. Desideramus adiectivum vel substantivum *θεὸν ἀσώματον* aperte significans. Forsitan latet in *ΓΗΔΙ* rarius Phanetis nomen *Μῆτις* cf. fr. 71 Abel *Μῆτις γὰρ αὖ καὶ οὗτός ἐστιν, ὥς φησι· 'Καὶ Μῆτις πρῶτος γενέτωρ καὶ Ἔρως πολυτερπής'.* Dielesius autem Damascii verbis *πτέρυγας ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχων* collatis praefert *πτηνός*.

prorumpit, recte Schusterus contra Lobeckium monet. Audimus p. 381 K. *τὴν δὲ τρίτην ἀρχὴν μετὰ τὰς δύο γεννηθῆναι μὲν ἐκ τούτων, ὕδατός φημι καὶ γῆς, δράκοντα δὲ εἶναι κεφαλὰς ἔχοντα προςπεφυκυίας ταύρου καὶ λέοντος, ἐν μέσῳ δὲ θεοῦ πρόσωπον, ἔχειν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων πτερά, ὠνομάσθαι δὲ Χρόνον ἀγήραον καὶ Ἡρακλῆα τὸν αὐτόν.* Sic Hieronymus. In Rhapsodiis nihil de hac mira Chroni figura legis, ita ut hoc quandam suspitionem movere possit. Similiter autem ac Chronum theogonia Hieronymi Phanetem describit Dam. p. 382 K. *καὶ τρίτον ἐπὶ τούτοις θεὸς ἀσώματος πτέρυγας ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχων χρυσᾶς, ὃς ἐν μὲν ταῖς λαγόσι προςπεφυκυίας εἶχε ταύρων κεφαλάς, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς δράκοντα πελώριον παντοδαπαῖς μορφαῖς θηρίων ἰνδαλλόμενον.* Cf. Athenagorae verba illa *προῆλθε δὲ καὶ θεὸς † γηδι ἀσώματος* et ea quae ex eiusdem scriptoris eodem libro Abelius fr. 41 de Phanete attulit. Similia sunt quae de Phanete ex Rhapsodiis nota sunt. En habes locorum gravissimorum conspectum: Procl. in Tim. 130 F p. 308 Schn. fr. 62 Ab. — ibid. 130 B p. 307 Schn. fr. 63 Ab. — Hermias Plat. Phaedr. p. 137 Ast — Procl. Tim. 267 C p. 653 Schn. fr. 119 Abel; cf. supra p. 13.

Hoc igitur constat in duabus theogoniis Phanetis figuram simillime descriptam esse atque iam intellectum est quem ad finem Phanetis effigies tam mirifice sit expressa, nam rectissima sunt Zelleri I [4] 85 verba: *er enthält die Keime aller Götter in sich und aus diesem Grunde, wie es scheint, wird er als mann-weiblich bezeichnet, und zugleich mit verschiedenen Tierköpfen und anderen derartigen Attributen ausgestattet.* Neque aliter intellexit Phanetem Proclus Tim. 267 C. p. 653 Schn. (Lob. 519): *διὸ δὴ καὶ Ὀρφεὺς Φάνητα τὸν θεὸν προςηγόρευσεν ὡς ἐκφαίνοντα τὰς νοητὰς ἑνάδας, καὶ ζῴων αὐτῷ μορφὰς ἀνέθηκεν, ὡς ἐν αὐτῷ τῆς πρώτης αἰτίας τῶν νοητῶν ζῴων ἐκφανείσης καὶ ἰδέας πολυειδεῖς, ὡς τῶν νοητῶν ἰδεῶν πρώτως περιληπτικῷ.* Sed quaero cur eisdem fere attributis, ut dicunt archaeologi, praeditus Chronus in Hieronymi theogonia describatur. Nullam invenis causam. Chronus enim non semina omnium posteriorum

fetuum in se continet, sed ex ovo, quod ex aethere ac chao facit, omnia prodeunt, Chronus igitur nihil gignit. Hoc igitur Maximiliano Mayero (*Giganten und Titanen* p. 235) prorsus contraria ponenti magis quam probanti obvertendum est [33]). Quicunque autem de Hieronymi theogonia ea quae apud Damascium et Athenagoram inveniuntur perlegerit, eum vehementer miraturum esse existimo, quod Chronus et Phanes pari modo descripti sunt, cuius rei etiam hoc ex Damascio addo documentum. Qui postquam de Chrono dixit, ita pergit p. 381 K.: *συνεῖναι δὲ αὐτῷ τὴν Ἀνάγκην, φύσιν οὖσαν, τὴν αὐτὴν καὶ Ἀδράστειαν ἀσώματον διωργυιωμένην ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ τῶν περάτων αὐτοῦ ἐφαπτομένην. ταύτην οἶμαι λέγεσθαι τὴν τρίτην ἀρχὴν κατὰ τὴν οὐσίαν ἑστῶσαν πλὴν ὅτι ἀρσενόθηλυν αὐτὴν ὑπεστήσατο πρὸς ἔνδειξιν τῆς πάντων γεννητικῆς αἰτίας.* Vox *ἀρσενόθηλυς* pertinere videtur ad Chronum et Adrasteam, e quibus efficitur *ἡ τρίτη ἀρχή*. Hoc ex Damascio concludi posse concedo. Tamen hoc quoque loco quaedam a Damascio confusa esse haud negaverim. Nam ex eis quae de Rhapsodiis continuo referuntur elucet solum Chronum esse *τρίτην ἀρχήν* (aliter Gruppius p. 634); lege enim Dam. 381 K. *καὶ ὑπολαμβάνω τὴν ἐν ταῖς ῥαψῳδίαις θεολογίαν ἀφεῖσαν τὰς δύο πρώτας ἀρχὰς μετὰ τῆς μιᾶς πρὸ τῶν δυοῖν τῆς τῇ σιγῇ παραδοθείσης ἀπὸ τῆς τρίτης μετὰ τὰς δύο ταύτης ἐνστήσασθαι τὴν ἀρχήν, ὡς πρώτης ῥητόν τι ἐχούσης καὶ σύμμετρον πρὸς ἀνθρώπων ἀκοάς. οὗτος γὰρ ἦν ὁ πολυτίμητος ἐν ἐκείνῃ Χρόνος ἀγήραος καὶ Αἰθέρος καὶ Χάους πατήρ.* Atque ut credam in Damascii fonte Chronum *ἀρσενόθηλυν* dictum esse, ea praeterea causa adducor, quod Phanetem hac significatione non caruisse versus docet:

θῆλυς καὶ γενέτωρ κρατερὸς θεὸς Ἠρικαπαῖος

---

[33]) Doleo Mayerum causas cur Phanetem demum ex Chroni figura derivatum esse statuerit prorsus reticuisse. Grato autem animo accipiamus quae de Typhonis Hesiodei similitudine cum Orphicorum illo numine Mayerus l. l. monuit, quibus illa augentur quae de Orphicorum studiis Hesiodeis Schoemannus op. ac. II 17 ss. exposuit.

(Procl. Plat. Tim. 130 F p. 308 Schn. fr. 62 Abel). Tum etiam maior utriusque dei similitudo existit. Quae cum ita se habeant, quem ad finem perducti simus, vides; dubitari enim nequit quin ea, quae de Chrono in theogonia Hieronymiana dicuntur, imitatorem redoleant, cum non intellegatur, cur Chronus tam varie ac mirifice ornatus sit? Sed simplicior Chroni descriptio in Rhapsodiis est, *μέγας πολυτίμητος ἀγήραος* dicitur, nihil amplius; atque Herculis nomen plane omittunt Neoplatonici, cum Rhapsodiarum versus afferunt Lob. 490. Simpliciorem autem fabulam antiquiorem esse per se patet.

Sed etiam alia nos adducunt ut theogoniam Hieronymianam Rhapsodiis esse recentiorem statuamus. Quare illius exordium accurate examinemus! Cum Rhapsodias a Chrono ipso ad quem omnium rerum principium referunt incipere supra viderimus, theogonia Hieronymiana aquam ex quo limus consistit principium statuit. Si Damascio credimus, iam initio de terra erat dictum. Sed hoc quoque loco Damascium fontem non integrum esse suspicor, quem si sequimur intellegi nequit, qua ratione Hieronymus illo ovo usus sit, cum et ex Damascio et paulo clarius ex Athenagorae verbis eluceat, sub ovi specie mundum qui ex caelo et terra consistat intellegendum esse. Si iam ex limo terra coaluit, quam ob rem illud ovum introducitur? Nam non solum ut Phanes ex ovo erumpat sed imprimis ut mundi elementa fiant ovum a Phanete fit. Ex ipso autem Damascio demonstrari posse commenticiam esse primigeniam dyadem H. Dielesius me monet. ‘Nam Damascius dicit *ὕλη ἐξ ἧς ἐπάγη ἡ γῆ*, neoplatonice terrae concretae anteponens abstractam materiam atque inde artificiosius primam monada elicit: ergo Athenagorae forma sola integra est.’

In theogonia Hieronymiana (*ἀμέλει καὶ κατὰ ταύτην* Dam.) gignit Chronus Aethera Chaos Erebos ovum. Scio Damascii verba longe aliter explicari a nonnullis viris doctis, sed de his rebus recte iudicavit Schusterus p. 82, praeterquam quod egregie falsus est, cum vestigium alterius Chroni partus (*Αἰθέρος Χάους Ἐρέβους*, nam de ovo nulla relinquitur

dubitatio) in Athenagora remansisse professus est. Sed iam cetera examinemus argumenta, quae contra Rhapsodiarum fidem protulit Schusterus. Cuius errores priusquam persequar, de versu difficili, qui iam Lobeckium offenderat, pauca monere liceat. Nam Schusteri error non solum ipsi nocuit, sed etiam Abelium in erroris societatem traxit. Inveniuntur enim ap. Athenagoram l. l. p. 96 Otto de monstro quodam portentoso hi versus:

ἂν δὲ Φάνης ἄλλην γενεὴν τεκνώσατο δεινήν
νηδύος ἐξ ἱερῆς προσιδεῖν φοβερωπὸν ἔχιδναν,
ἧς χαῖται μὲν ἀπὸ κρατὸς καλόν τε πρόσωπον
ἦν ἐςιδεῖν, τὰ δὲ λοιπὰ μέρη φοβεροῖο δράκοντος
αὐχένος ἐξ ἄκρου.

Hi tantum versus, quos unus Athenagoras posterorum memoriae tradidit, de horrido illo Phanetis partu dicunt. Statim exoritur quaestio, quidnam sit hoc monstrum inauditum. Audiamus responsum viri de Orphicis ante omnes meriti. Intellegit Lobeckius Noctem Phanetis filiam; de prima autem Phanetis prole, quam secuta est haec *ἄλλη*, nihil habet compertum [34]). Ego vero nunquam mihi persuadere potui, iure in his versibus Noctem intellegi ac censeo Schustero accuratissime inquirendum fuisse, utrum alius Phanetis partus intellegi possit ac Nox necne, priusquam confugeret ad coniectandi remedium. Primum meminerimus, quomodo Noctem Phanetis filiam descripserint vates Orphici, cf. supra p. 17 ss. Videmus illic descriptam deam augustam et ipsa aetate reverendam. Potestne, obsecro te, in illius monstri figura haec dea agnosci? Num serpentem illum

[34]) Plauserunt Lobeckio Zellerus I [4] 85 et Fuggerus *Eros* p. 22; multo autem inconsideratius Schusterus p. 83 sic argumentatur: ‘Lobeckius ipse se nescire concedit, quem antea partum Phanes ediderit. Quid igitur, si illo versu non de Phanetis prole, sed de Chroni quadam progenie post Phanetem edita sermonem esse sumamus?’ Coniectura ergo vexat versus traditos et abit in ineptias de quibus posthac videbimus.

portentosum Saturnum *τρέφειν ἠδ' ἀτιτάλλειν* (fr. 114 Ab.) credis? Num *ἔχιδνα* illa horribilis dici potest (fr. 118)

Μαῖα θεῶν ὑπάτη Νὺξ ἄμβροτος?

Praeterea cum permulti extent Orphicorum versus de Nocte, nullus invenitur quo ei serpentis species tribuatur. Nonne hoc permirum esset, si re vera illa *ἔχιδνα* esset Nox Phanetis filia?

Noli mihi respondere etiam patrem Noctis, qui in capite *δράκοντα πελώριον* (fr. 36) habet, simillimum esse illi *ἐχίδνῃ*. Nam aliter prorsus de Phanetis figura a Damascio accuratissime descripta iudicandum esse iam p. 26 s. Proclum et Zellerum secutus monui. Novam de *ἐχίδνῃ* opinionem proferre audeo. Scribo *Ἔχιδναν* cum Eschenbachio Epigenes 98 et intellego non serpentem, sed figuram mythologicam de qua testimonia tibi afferam [35]. Si *Ἔχιδνα* cognomen numinis cuiusdam sane monstrosi est, facile refellitur coniectura quaedam H. van Herwerdeni qui in Hermae V 140 pro *ἀπὸ κρατὸς* (v. 3) temptat *παρθενικῆς*, quia verba desiderat, quibus appareat *ἐχίδνης* caput fuisse mulieris. Hesiodus autem primus *Ἔχιδναν* in poesin theologicam seu theogonicam induxisse videtur. Leguntur enim in theogonia vss. 295 ss. Rz.

ἡ δ' ἔτεκ' ἄλλο πέλωρον, ἀμήχανον, οὐδὲ ἐοικός
θνητοῖς ἀνθρώποις οὐδ' ἀθανάτοισι θεοῖσι
σπῇι ἔνι γλαφυρῷ θείην κρατερόφρον' Ἔχιδναν,
ἥμισυ μὲν νύμφην ἑλικώπιδα καλλιπάρῃον,
ἥμισυ δ' αὖτε πέλωρον ὄφιν δεινόν τε μέγαν τε
ποικίλον ὠμηστὴν ζαθέης ὑπὸ κεύθεσι γαίης
. . . .
ἡ δ' ἔρυτ' εἰν Ἀρίμοισιν ὑπὸ χθόνα λυγρὴ Ἔχιδνα,
ἀθάνατος νύμφη καὶ ἀγήραος ἤματα πάντα.

Vide quomodo cum Hesiodo consentiat vates Orphicus:

προςιδεῖν φοβερωπὸν Ἔχιδναν,
ἧς χαῖται μὲν ἀπὸ κρατός, καλὸν δὲ πρόσωπον
ἦν ἐςιδεῖν, τὰ δὲ λοιπὰ μέρη φοβεροῖο δράκοντος
αὐχένος ἐξ ἄκρου.

---

[35]) Zoëga quoque recte de hac re iudicavisse videtur *Abhdlg.* 254.

Ἐχίδνης patrem apud hunc Phanetem esse fragmentum ipsum docet. Inde oritur quaestio, quinam parentes eius apud Hesiodum intellegendi sint. Nam illud *ἡ δὲ* (v. 295) et ad *Κητώ* et ad *Καλλιρρόη* referri potest cf. de hoc Hesiodi loco difficillimo Meyerum De comp. theog. Hesiod. p. 16 ss. Recte autem statuit Schoemannus in theogoniae Hesiodeae interpretatione (1868) p. 161, cum Phorcynis et Cetus filiam Echidnam illam esse censet, cf. Flachium in cosmogon. Hesiodea (1874) p. 84 et L. de Sybel in Roscheri lexico mythologico s. v. 1212 s. — Fulcitur Schoemanni sententia quam maxime hoc Pherecydis Lerii fragmento (apud Sturzium p. 89 fr. IX): *Φερεκύδης ἐν δευτέρῳ Τυφῶνος καὶ Ἐχίδνης τῆς Φόρκυνός φησι τὸν ἀετὸν τὸν ἐπιπεμφθέντα Προμηθεῖ.* Omnes scriptores, a quibus *Ἐχίδνης* mentio fit, in hunc locum congerere non e re est. Unius Epimenidis testimonium proferre mihi liceat: Pausan. VIII 18, 2: *Ἐπιμενίδης δὲ ὁ Κρὴς εἶναι μὲν καὶ οὗτος θυγατέρα Ὠκεανοῦ τὴν Στύγα ἐποίησε, συνοικεῖν δὲ αὐτὴν οὐ Πάλλαντι, ἀλλὰ ἐκ Πείραντος Ἔχιδναν τεκεῖν, ὅςτις δὴ ὁ Πείρας ἐστί;* cf. infra. De Epimenidis aetate in capite secundo videbimus; eum Orphicorum doctrinam secutum esse fragmenta docent. Duo igitur habemus testimonia *Ἐχίδνης* monstri: antecedit Orphicis Hesiodus, succedit Epimenides. Echidnam autem apud Orphicos Phanetis filiam fuisse vix mirum tibi videbitur esse, si apud L. de Sybel l. l. didiceris quam variae sint huius monstri genealogiae. In eo omnes consentiunt poetae, qui de *Ἐχίδνῃ* agunt, quod chthonicam vim ei inesse indicant. Quam rem significat serpentis forma. Similes figurae mythologicae sunt Typhon (Mayeri *Giganten und Titanen* p. 274 ss.) et Ophioneus (cf. infra).

Tandem redeamus ad Orphicorum fragmentum ipsum, nam nondum omnia absoluta sunt. Phanes igitur generat post Noctem Echidnam. Obversatur vati Orphico locus ille Hesiodeus, quam rem et monstri descriptio et primus versus *ἂν δὲ Φάνης ἄλλην γενεὴν τεκνώσατο* ... significant. Hesiodus enim: *ἡ δ' ἔτεκ' ἄλλο πέλωρον.* Difficultates autem maximas interpretibus fecit versus primi primum verbum quod unus

G. Hermannus retinuit sicut in codicibus legitur. Quod suadet horum versuum epicorum similitudo, Hom. Ψ 812 *ἂν δ' ἄρα Τυδείδης ὦρτο κρατερὸς Διομήδης,* 882 *ἂν δ' ἄρα Μηριόνης πελέκεας δέκα πάντας ἄειρεν,* β 416 *ἂν δ' ἄρα Τηλέμαχος νηὸς βαῖν', ἦρχε δ' Ἀθήνη,* Apollon. Rhod. Arg. I 494 *ἂν δὲ καὶ Ὀρφεὺς λαιῇ ἀνασχόμενος κίθαριν πείραζεν ἀοιδῆς.* Ergo sive *ἂν — τεκνώσατο* 'sursum edere' sive 'iterum edere' interpretaris, nulla coniectura[36]) opus est, praesertim si meam sequeris opinionem de *Ἐχίδνῃ.* Vidimus igitur, quid de *Ἐχίδνῃ* iudicandum sit, ac perspeximus Schusterum sine ulla causa statuisse vestigium alterius Chroni partus (*Αἰθέρος Χάους Ἐρέβους*) in Athenagorae oratione remansisse.

Sed ut revertamur ad ea unde orti sumus, videamus de aqua quam in theogonia Hieronymiana ante Chronum Aethera Chaos ovum comprehendimus. Quid enim faciamus cum hoc rerum principio? Prorsus nescimus; nam permira est explicatio Schusteri p. 84: 'Primum erat Aqua et Limus, deinde Tempus et Modus spatia potissimum finiens, porro Aether madidus et Chaos magis ex aridis elementis constans'. Quomodo differunt *ὕδωρ καὶ ἰλὺς* et Chaos magis ex aridis elementis constans inter se? Immo si *ὕδωρ* et *ἰλὺς* iam per se extant, nonne illud *Χάος* regressum merum significat? Hic quoque vestigia detegere mihi videor, quibus demonstretur theogoniae Hieronymianae auctorem Rhapsodias secutum esse; nam in his omnia clara et aperta, in illa

---

[36]) Proponit Schusterus p. 83 (cf. p. 32 adn. 5) pro *ἂν δὲ Φάνης: σὺν δὲ Φάνητ'* . . . Nonne Lobeckii verbis cautis: 'de prima Phanetis prole, quam secuta est haec *ἄλλη,* nihil compertum habemus' plaudere mavis quam Chroni fingere partum inauditum? Nam futtilia sunt quae Schusterus de Chroni partu disseruit. Hoc praeterea tenendum est a Chrono Phanetem non gigni sed ab eo ovum fieri ex quo erumpit deus ille primigenius. Porro Schusterus p. 83 *Ἔρεβος* cum Nocte confundit: aliud autem *Ἔρεβος* aliud Noctem esse significat Hesiodi versus:

ἐκ Χάεος δ' Ἔρεβός τε μέλαινά τε Νὺξ ἐγένοντο.

Praeterea omnia quae contra Lobeckium exposui cadunt in Schusteri sententiam.

omnia undique corrasa et conglutinata. Velut ipsum illud initium ex philosophis sumpsit Hieronymus. De Zenone quidem audimus ap. schol. Apollon. Rhod. I 498 p. 329, 31 Keil.: *καὶ Ζήνων δὲ τὸ παρ' Ἡσιόδῳ χάος ὕδωρ εἶναί φησιν, οὗ συνιζάνοντος ἰλὺν γίνεσθαι, ἧς πηγνυμένης ἡ γῆ στερεμνιοῦται* cf. Flachii *Glossen und Scholien zur Hesiodeischen Theogonie* p. 37. At iam antiquissimis philosophiae temporibus hanc doctrinam pernotuisse docent Xenophanes (Hippolyt. I 14 Doxogr. 566, 1 Zellerus I [4] 498) Democritus (Aetius Plac. III 13, 4 Doxogr. 378, 16 cf. Plac. I 4, 4 Doxogr. 290, 26 Zellerum I [4] 799) Anaxagoras (Hippolyt. I 9, 2 Doxogr. 563, 18 cf. Schaubachii Anaxagorae fragm. p. 131 ss.) alii. Sed etiam Adrastea movet suspitionem; nam quam supervacua sit haec Chroni coniux, ex eis elucet quae de Chroni partu leguntur. Omnia Chronus facit solus, nihil gignit cum Adrastea, de qua in Rhapsodiarum fragmentis nihil audimus, nam non eadem est Adrastea Melissi filia Abel fr. 109. 110. 111 cf. infra. Coniectari igitur potest Adrasteam aliunde ab Hieronymo arcessitam esse, ac fontem mihi indicavit Hermannus Dielesius. Si enim cum Damascii verbis *συνεῖναι δὲ αὐτῷ τὴν Ἀνάγκην, φύσιν οὖσαν, τὴν αὐτὴν καὶ Ἀδράστειαν, ἀσώματον διωργυιωμένην ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ τῶν περάτων αὐτοῦ ἐφαπτομένην* contuleris Plat. Rep. X 616 c: *ἐκ δὲ τῶν ἄκρων τεταμένον Ἀνάγκης ἄτρακτον, δι' οὗ πάσας ἐπιστρέφεσθαι τὰς περιφοράς,* nihil tibi haerebit dubii quin Platonis celeberrimum hunc locum respiciat theogoniae Hieronymianae fabricator. Sin vero Platoni Orphica ante oculos obversata esse credas, idem efficias, quod volumus, imitatorem antiqui carminis Orphici esse Hieronymum.

Si igitur recte exposui Rhapsodias a theogoniae Hieronymianae auctore ad carmen theogonicum pangendum adhibitas esse, devecti sumus ad opinionem a Schusteri sententia prorsus diversam qui Phanetis cataposin ex theogonia demum Hieronymiana in Rhapsodias transmigrasse p. 33 coniecit, postquam iam Schoemannus op. ac. II 16 similia suspicatus est. Ut autem demonstrem qualibus causis

Schusterus usus sit unam profero. Legimus apud eum p. 90 adn. 1: 'Stoici Iovem *τοὺς σπερματικοὺς λόγους* continere dixerunt (cf. Ritter - Prelleri Hist. phil. [3 ed. Gothae 1864] N. 480 p. 443), Orpheus Hellanici autem canit

Μῆτιν σπέρμα φέροντα θεῶν κλυτόν, ὅν τε Φάνητα κτλ.

Agl. p. 481. Haec enim ex Hellanici theogonia in Rhapsodias traducta esse, mihi persuasum est'. Pauca respondenda sunt. Primum nescio qua causa Schusterus adductus sit ut in Hellanici theogonia lectum esse crederet hunc versum, quem ex Rhapsodiis desumptum esse Proclus et Damascius multis locis testantur cf. fr. 61 Abel. Tum si constaret in Rhapsodiis et in Hellanici theogonia hunc versum infuisse, facillime etiam contrarium concludi posse intellegis; Stoicae autem doctrinae nihil his versibus inest, nisi forte stoicissant Aeschylus Choeph. 503 *καὶ μὴ 'ξαλείψῃς σπέρμα Πελοπιδῶν τόδε* Euripides Bacch. 35 *πᾶν τὸ θῆλυ σπέρμα Καδμείων*, Anaxagoras *σπέρματα πάντων χρημάτων* Schaubach. fr. 3 p. 85 Plato Legg. IX 853 c. *ἄνθρωποί τε καὶ ἀνθρώπων σπέρμασι νομοθετοῦμεν* [37]).

De aliis causis quibus probatur Hieronymi theogoniam posterioris temporis fetum esse accuratius disserere nolui quia inter omnes viros doctos constat eam aetatis Alexandrinae signa prae se ferre. Quare satius duco te ad Zellerum mittere, qui etiam de Hellanici et Hieronymi nominibus ac personis accurate egit [38]). Cecidit igitur opinor ad irritum unum et gravissimum e Schusteri argumentis quibus Phanetis cataposin in Rhapsodiis infuisse negare studuit; manifestum est et hoc quidem demonstrasse mihi videor Schusterum nullo modo evicisse Phanetem ex theogonia Hieronymiana in Rhapsodias transmigrasse. Immo contrarium verum est

---

[37]) Consentio igitur hac in re prorsus cum Gruppio p. 652 qui in adnotatione 41 egregie has Schusteri ariolationes explosit.

[38]) De Damascii verbis *ἡ κατὰ τὸν Ἱερώνυμον φερομένη καὶ Ἑλλάνικον* (sc. *θεολογία*) cf. Gruppium p. 633. Quae autem idem vir doctissimus p. 657 contra Zelleri argumentationem protulit probari mihi nullo modo possunt.

et extra omnem dubitationis aleam positum, Rhapsodiis usum esse Hieronymum. Cuius theogoniam quoniam post medium a. Chr. saeculum secundum conflatam esse satis constat, ante hoc certe tempus Phanetis fabulam et cum ea Rhapsodias extitisse apparet.

At multo latius progredi licet. Lobeckius enim Phanetis *καταπόσεως* iam in Orphei libro a Platone lecto mentionem factam esse contendit aliosque scriptorum locos, quibus Phanetis fabulam notam esse dicit, addit. Hic autem Platonis locus gravissimus est Legg. IV 715 E: *ὁ μὲν δὴ θεός, ὥςπερ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων, εὐθείᾳ περαίνει κατὰ φύσιν περιπορευόμενος· τῷ δ' ἀεὶ ξυνέπεται δίκη τῶν ἀπολειπομένων τοῦ θείου νόμου τιμωρός.* Ad haec verba confer scholiastam ap. Bekk. III 2, 451 ap. Herm. 379 Abel fr. 33 Lob. 530: *θεὸν μὲν τὸν δημιουργὸν σαφῶς, παλαιὸν δὲ λόγον λέγει τὸν Ὀρφικὸν ὅς ἐστιν οὗτος·*

Ζεὺς ἀρχή, Ζεὺς μέσσα, Διὸς δ' ἐκ πάντα τέτυκται,
Ζεὺς πυθμὴν γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.

καὶ ἀρχὴ μὲν οὗτος ὡς ποιητικὸν αἴτιον, τελευτὴ δὲ ὡς τελικόν, μέσσα δὲ ὡς ἐξ ἴσου πᾶσι παρών, κἂν πάντα διαφόρως αὐτοῦ μετέχῃ. Hi versus theogoniae Orphicae longe conclamatissimi sunt; cohaerent enim in Pseudo-Aristotelis libello de mundo p. 401 a 27 sq. cum quibusdam versibus, quibus Phanetis *κατάποσιν* significari verisimillimum est:

πάντας γὰρ κρύψας αὖθις φάος ἐς πολυγηθὲς
ἐξ ἱερῆς κραδίης ἀνενέγκατο μέρμερα ῥέζων.

Atque re vera et hos duos versus et illum

Ζεὺς ἄρσην γένετο, Ζεὺς ἄμβροτος ἔπλετο νύμφη

ad Phanetis cataposin referunt multi, quorum conspectum ap. Lob. 529 ss. invenies. Quaeritur igitur, utrum cum versu illo a Platone Aristoxeno Pseudo-Demosthene aliis lecto tam arte hi qui ad Phanetem spectant cohaereant, ut appareat eos quoque in carmine quod Plato teneret infuisse, an causae graves extent quae hanc rem cogitari posse praefracte vetent. Non abnuit Schusterus p. 37 inter tot versus

a Pseudo-Aristotele Apuleio Clemente Alexandrino Porphyrio Stobaeo asservatos nonnullos latere qui iam a vetere Orpheo procusi sint; recte contendit versus

πάντας γὰρ κρύψας αὖθις φάος ἐς πολυγηθὲς
ἐξ ἱερῆς κραδίης ἀνενέγκατο μέρμερα ῥέζων . . .

quandam antiquitatis speciem praebere (cf. Hesiod. theog. v. 157, 460, 487, 495, 886—900, 924). Sed omnia in coniectura incertissima posita sunt, quae Schusterus de loco, quo versus illi Orphici primum lecti sint, exposuit. Nam nulla causa ab eo prolata est, unde eluceat hos versus a theogoniae Hieronymianae auctore demum factos tum in Rhapsodias irrepsisse. Ne ego quidem negaverim, eum, qui hos versus fecerit, Hesiodi illum locum de Metidis cataposi imitatum esse, sed cur hoc omnium theologorum longe celeberrimo iam saeculo septimo vel sexto alium quendam theologum usum esse negemus? Nonne theogoniae Hesiodeae vestigia apud omnes theologos usque ad remotissima Graecorum tempora extant? Ex hac igitur imitatione nihil de theogoniae rhapsodicae auctore vel aetate concludi potest. Nec firmius alterum Schusteri argumentum est; nihil enim ex ea re lucramur, quod versus illi, qui satis aperte Phanetis cataposin significant, ab aliis paulo aliter afferuntur. Ac postquam Lobeckius p. 527 ss. de discidio scriptorum hos versus afferentium egregie ut solet egit, nihil antiquius habeo quam ut te mittam ad Aglaophamum. Quare in hanc dissertationis Schusterianae partem accuratius inquirere nolo, quia me taedet res tractare quas nulli a Schustero probatas esse arbitror.

Illos autem versus quibus Iovis omnia in se complectentis potentia celebratur apud veteres conclamatissimos fuisse ex locis a Lobeckio p. 530 ss. collectis elucet, quorum plerosque cur novissimus Orphicorum editor neglexerit haud perspicio. Si eos apud tot et tam diversi generis scriptores allatos invenis, vix est cur mireris, quod ab aliis alio modo laudantur et per tam multa saecula propagati diversum in modum mutati sunt. Neque inauditum neque incredibile est

a posterioribus scriptoribus novos additos esse, id quod cadere videtur in versus ab Eusebio et Stobaeo allatos, contra ei, quorum mentio apud Proclum fit, nihil offensionis praebere videntur ita ut iis nullo modo impediamur quominus theogoniam *ἐν ῥαψῳδίαις φερομένην* Platone antiquiorem putemus. Eorum autem locorum, qui illos Orphicorum versus de Iovis potentia spectant, longe gravissimi duo sunt, e quibus unus invenitur in Pseudo-Demosthenis oratione prima in Aristogitonem I § 8: *βουλοίμην δ' ἄν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πρὸ τοῦ περὶ τῶν ἰδίων ἐμὲ τῶν τουτουὶ λέγειν, σπουδάσαντας ὑμᾶς ἐξετάσαι διὰ βραχέων εἰς ὅσην αἰσχύνην καὶ ἀδοξίαν προῆχε τὴν πόλιν δημοσίᾳ πάντα τὰ τοιαῦτα θηρία, ὧν μέσος καὶ τελευταῖος καὶ πρῶτός ἐστιν οὗτος. καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἐάσω· ἀλλ' εἰς τὰς ἐκκλησίας* . . . . . § 11 *πάντα τὰ τοιαῦτα ἔθη παριδόντας ὑμᾶς τήμερον ὀρθῶς δεῖ δικάσαι, τὴν τὰ δίκαια ἀγαπῶσαν Εὐνομίαν περὶ πλείστου ποιησαμένους, ἣ πάσας καὶ πόλεις καὶ χώρας σῴζει, καὶ τὴν ἀπαραίτητον καὶ σεμνὴν Δίκην, ἣν ὁ τὰς ἁγιωτάτας ἡμῖν τελετὰς καταδείξας Ὀρφεὺς παρὰ τὸν τοῦ Διὸς θρόνον φησὶ καθημένην πάντα τὰ τῶν ἀνθρώπων ἐφορᾶν* . . . . . De huius orationis auctore magnam inter viros doctos controversiam ortam esse video nec cum Henrico Weilio (*Revue de philologie* VI 1 ss.) post H. Lipsii operam (Studia Lipsiensia VI p. 319 ss.) eam Demostheni abiudicandam nego. Sed eam multo ante Neoplatonicorum tempora a rhetore quodam factam esse Dionysii Halicarnassensis iudicio (de veterum testimoniis confer Stierium De scriptore prioris adversus Aristogitonem orationis quae Demosthenis esse fertur. Diss. Halensis 1884) confirmatur, neque ut eam ultra aetatem Alexandrinorum relegemus ulla est causa. Eisdem fere temporibus quibus haec oratio scripta est Archytae fragmenta quae feruntur confecta esse videntur, e quibus unum (ap. Iamblich. Protr. c. IV 160 Lob. 530) *ὁ θεὸς ἀρχά τε καὶ τέλος καὶ μέσον ἐστὶ πάντων. τῶν κατὰ δίκαν περαινομένων* huc facit. Utroque enim loco reducimur ad Platonis Legum locum unde egressi sumus. Nam luce clarius est Pseudo-Demosthenem et Archytam eosdem versus respicere ac Platonem. Quos ex Orphei theogonia sumptos

esse et scholiasta cuius verba p. 35 attuli et Proclus (Theol. Plat. VI 8, 363 Lob. 530) testantur: *λέγει ὁ ϑεολόγος*

Ζεὺς ἀρχὴ Ζεὺς μέσσα Διὸς δ' ἐκ πάντα πέφυκε

καί μοι δοκεῖ καὶ ὁ Πλάτων εἰς ἅπασαν τὴν Ἑλληνικὴν ϑεολογίαν ἀποβλέπων καὶ διαφερόντως εἰς τὴν Ὀρφικὴν μυσταγωγίαν ἀνειπεῖν ὡς ἄρα ὁ παλαιὸς λόγος τὸν ϑεόν φησιν ἀρχὴν καὶ μέσα καὶ τελευτὴν ἁπάντων ἔχειν — — καὶ Δίκην ἔχειν ὀπαδόν. At Orphei versus quos Proclus et scholiasta dicunt in Rhapsodiarum fragmentis quae supersunt re vera inveniuntur fr. 125. 126 Abel, Procl. Theol. Plat. VI 8, 363: *ὁ δὲ Ὀρφεὺς καὶ διαρρήδην εἰς τὸν τῶν ὅλων ἀναπέμπει δημιουργόν (τὴν Δίκην). ἤδη γὰρ αὐτῷ βασιλεύοντι καὶ διακοσμεῖν ἀρχομένῳ τὸ πᾶν ἕπεσθαί φησι τὴν ὅλην Δίκην·*

Τῷ δὲ Δίκη πολύποινος ἐφείπετο πᾶσιν ἀρωγός,

cf. quae de hoc versu infra exponam, praeterea Procl. Plat. Alc. III p. 70, Tim. 310 D p. 753 Schn., quem locum verbo tenus afferre mihi liceat, quia inde intellegitur etiam Proclum Orphei locum cum illo Platonis contulisse: *τὴν δὲ δίκην συντάττει τοῖς ἐγκοσμίοις ϑεοῖς, εἰκότως. ἔστι μὲν γὰρ ὀπαδὸς τοῦ Διὸς, ὥς φησιν ὅ τε Ὀρφεύς, ὅταν λέγῃ 'τῷ δὲ Δίκη πολύποινος* (codd. *πολυπόνος*) *ἐφείπετο'* (codd. *ἐφέπετο*), *καὶ ὁ Ἀϑηναῖος ξένος* (Pl. Legg. IV 716 A) *'τῷ ἀεὶ συνέπετο Δίκη', συνιδρυμένη δὲ τοῖς ἐγκοσμίοις ϑεοῖς καὶ συγκατευϑύνουσα τὸ πᾶν κατ' ἀξίαν,* Lob. 532 s. (cf. etiam 532 adnot. f.). *Νόμος* quoque occurrit et apud Platonem (*τοῦ ϑείου νόμου τιμωρός*) et in Orphicorum fragmentis Procl. Plat. Tim. II 96 BC p. 226 Schn. Lob. p. 533; cf. Chr. Petersenum in Actis conv. philolog. Hannov. 1864 p. 126. His cum locis Schoellius in Procli commentario in Plat. Rempublicam p. 96, 27 confert hunc Procli l. l. locum: *τὸν δὲ δὴ Νόμον τοῦτον ἅτε ϑεὸν ἡγεῖσϑαι συνοχέα τῶν τε εἱμαρμένων νόμων, οὓς ὁ ἐν Τιμαίῳ* (p. 46 e) *δημιουργὸς ἐγγράφει ταῖς ψυχαῖς, καὶ τῶν εἰς πᾶσαν τὴν τοῦ κόσμου πολιτείαν διατεινόντων, ἠκούσαμεν πολλάκις τῶν τε ϑεολόγων αὐτὸν ἐξυμνούντων καὶ τοῦ Πλάτωνος ἔν τε Γοργίᾳ καὶ ἐν Νόμοις* cf. Lob. 514.

Iam videamus quid Abelius Schusteri rationem secutus de horum locorum consensu statuerit. Dicit p. 157 adn. 1: 'Versus quos Plato respicit (*Ζεὺς ἀρχή* etc.) auctor theogoniae rhapsodicae recepit' — scilicet ex 'antiquissima theogonia' quam Schusterus finxit. Concederem, si ab illis viris doctis probatum esset, Rhapsodias posterioris temporis fetum esse, et si planum factum esset ante Rhapsodias aliam Orphei theogoniam extitisse, cuius vestigia a Schustero detecta nulla sunt (cf. infra de Eudemi quae fertur theogonia). Habemus versus Orphei ipsos apud Proclum, quid cunctamur eos veteri Rhapsodiarum theogoniae adscribere, quid fugimus ad coniecturas non solum supervacuas sed etiam falsas? Nam meliore opinor iure quam Schusterus suam de Rhapsodiis sententiam publice professus est, contendo in eis Orphicorum fragmentis quae certissima coniectura ad theogoniam *τὴν ἐν ταῖς ῥαψῳδίαις φερομένην* referuntur nullum extare versum, qui in theogonia a Platone lecta inesse non potuerit. Quamquam post Platonis tempora interpolatorem quendam hic illic forsitan quaedam inseruisse haud negaverim (cf. p. 37); nullum enim opus Graecorum vel Romanorum nobis sine interpolationibus traditum esse nemo ignorat. Argumenta autem e silentio petita, quibus Schusterus aliique usi sunt, hac in re nihil valent. Nam quod ab Aristotele — ut hoc utar — fere nunquam horum theologorum versus afferuntur, nemo mirabitur qui in mente habebit illius superbe dictum: *περὶ μὲν τῶν μυϑικῶς σοφιζομένων οὐκ ἄξιον μετὰ σπουδῆς σκοπεῖν* Met. B 4, 1000 a 18. Nec minus hoc cadere videtur in Aristotelis praeceptorem, cf. Rep. II p. 364 et ea quae ex Theaeteto 180 CD recte conclusit Krischeus *Forschungen* I 35 adn. 1 [39]).

De Zagreo autem quae exposuit Schusterus a Susemihlio in Fleckeiseni annali CIX (1874) p. 672 felicissime refutata sunt ita ut in re aperta longus esse nolim. Causae enim quibus in antiquissima theogonia Orphica Zagrei mentionem

---

[39]) De Apollonio Rhodio ac Nigidio Schusterus p. 41 recte iudicasse videtur; prorsus aliter iudicat Zoëga l. l. 216. Cf. Gruppium p. 656.

nondum factam esse Schusterus demonstrare studuit nullae sunt; nam nulla obstat res quominus in theogonia a Platone lecta iam Zagrei fabulam commemoratam esse arbitremur, quamquam vehementer dubito num Euthyphronis locus notissimus p. 6 B (*καὶ ἔτι γε τούτων θαυμασιώτερα, ὦ Σώκρατες, ἃ οἱ πολλοὶ οὐκ ἴσασιν*) de Saturni exsectione et Zagrei interfectione intellegi possit sicut Lobeckius p. 602 vult. Cf. Schusterum p. 14. Gravissimus autem de Zagreo locus extat apud Pausaniam VIII 37, 5 (cf. Kalkmanni Pausaniam periegetam p. 236), unde elucet Onomacritum de Bacchi caede cecinisse. Eodem tempore quo Onomacritus vixit Alcmaeonidem esse scriptam verisimile est ex qua servatus est versus *Πότνια Γῆ Ζαγρεῦ τε θεῶν πανυπέρτατε πάντων* Kinkel fr. 3; cf. de Zagreo praeter Lobeckium p. 601 ss. imprimis Wilamowitzium in Homericis p. 214.

Reliqua huius libelli pars Berolini in aedibus Nicolai (Rud. Stricker) propediem prodibit.

AUCTOR DE VITA SUA.

Natus sum Otto Ferdinandus Georgius Kern a. h. s. LXIII mensis Februarii die XIV patre Francisco matre Clara e gente Runge quorum adhuc superstitum fruor amore. Fidei addictus sum evangelicae. Tribus annis post pater Porta ubi professoris munere fungebatur Oldenburgum migravit ut gymnasii rectoris munus susciperet. Paulo autem post ei gymnasium municipale Gedanense regendum traditum est; Gedani autem ludum quendam privatum adii. Sed cum anno h. s. LXXI a magistratu Sedinensi gymnasii municipalis rector creatus esset pater, Gedano relicto brevi post in gymnasium quod pater moderabatur receptus sum. Denique anno h. s. LXXXI Berolinum migravimus, ubi pater gymnasii Coloniensis rector factus est quo munere etiam nunc fungitur. Testimonium maturitatis mense Martio anni LXXXIII adeptus per novem semestria studiis philologiae et archaeologiae operam dedi. Praeceptoribus autem meis qui in gymnasio me instruxerunt semper habebo gratiam; praeter patrem autem cui quid debeam verbis exprimere nolo imprimis A. O. F. Lorenzius vir in poetis Romanis interpretandis praestantissimus me sibi devinxit ita ut libentissime hac occasione utar ut ei gratias agam sincerissimas.

Studiis autem una aestate (h. s. LXXXV) excepta Berolini incubui, ubi scholas frequentavi virorum doctissimorum:

E. Curtii Deusseni Dielesii Diltheyii O. Hirschfeldii Hübneri Kiepertii A. Kirchhoffii Maassii (nunc professoris Gryphiswaldensis) Paulseni Roberti I. Schmidtii Vahleni Zelleri.

Exercitationibus mihi interesse licuit per septem semestria Roberti archaeologicis per sex Curtii archaeologicis per quatuor Dielesii philologicis, praeterea Mommseni historicis Zelleri Aristoteleis Fabricii epigraphicis. Curtius vero summa me amplexus benevolentia apparatum archaeologicum per duos annos administrandum mihi dedit. Gottingam autem migravi ut H. Sauppii et U. de Wilamowitz-Moellendorff disciplina fruerer qui viri tanta erga me benignitate fuerunt ut me sodalem ordinarium in seminarium Regium reciperent. Wilamowitzius vero ut exercitationibus metricis interessem, benigne concessit.

Quibus viris omnibus gratias ago candidissimas. Virorum autem singularium E. Curtii Dielesii Roberti Wilamowitzii insigni erga me benevolentia indignum me neque esse nec fore cupit animus pius ac gratus.

SENTENTIAE CONTROVERSAE.

I.

Orphicorum doctrinam in mysteria Eleusinia iam sexto vel quinto saeculo a. Chr. irrepsisse non recte statuerunt viri docti.

II.

Plato in Timaei initio et Critiae fragmento respicit fabulas de bello Eleusinio.

III.

Eudemum Peripateticum peculiari libro *θεολόγων δόξας* composuisse sicut Theophrastus *φυσικῶν* nego.

IV.

Eudemi Phys. fr. XXVII p. 42, 11 Sp. lego: *ἀλλὰ ὥρισται, ⟨ὁριστὴ δὲ⟩ οὐκ ἔστι.*

V.

In eiusdem fr. XLVIII p. 70, 16 scribo: *ὡς γὰρ ἡ κίνησις, οὕτω καὶ τὸν χρόνον οἷόν τε μερίζειν.*

VI.

Horatio epod. XVII 74 ante oculos obversatur puerorum ille ludus quem dicunt *ἐφεδρισμόν.*

VII.

Pausaniae locus V 15, 1—3 sic distinguendus est: *ὀπίσω δὲ ἀναστρέψαντι αὖθις ἐς τὴν Ἄλτιν ἐστὶν ἀπαντικρὺ τοῦ Λεωνιδαίου (τόδε ἐκτὸς ..... ὀνομάζουσιν οἱ Ἠλεῖοι), ἔστι δὲ ἐν τῇ Ἄλτει τοῦ Λεωνιδαίου περᾶν μέλλοντι ἐς ἀριστερὰν Ἀφροδίτης βωμὸς καὶ Ὡρῶν μετ᾽ αὐτόν.*

VIII.

Hygin. fab. 147 Cephalus scribendum esse Servius Virg. Georg. I 19 docet atque Thorici ille rex intellegendus est.

IX.

Procli in Plat. Tim. V 303 B delenda sunt priora illa verba: *τὰ νοερὰ τὰ ὑπερκόσμια τὰ ἐγκόσμια.*

X.

Damascio *π. ἀρχῶν* p. 383 K. restituendum est: *τὴν δὲ γῆν πρώτην ἐκεῖθεν παράγειν* ac paulo infra *Γῆν δὲ καὶ Τάρταρον καὶ Ἔρωτα.*

XI.

Atlantis fabulam quam Pherecydes Lerius refert (schol. Apollon. Rhod. IV 1396) in Iovis Olympii templi metopa expressam esse nego.

XII.

G. Loeschckium in Parthenonis fastigio occidentali figuram S iuvenem esse recte contendisse nova delineationis Carreyanae editio demonstrat. Sed Herculi praefero Triptolemum.

XIII.

Imago rubris figuris ornata in Gerhardii *Auserlesene Vasenbilder* III 210 infra illustratur Iliadis versibus E 835 ss.

XIV.

Onyx Farnesina qua Triptolemum in deorum Aegyptiorum coetu apparere vas aureum Piatrossae repertum demonstrat, Alexandrinorum aetate confecta est.

XV.

Anaglyphum musei Berolinensis (Conzii Catalog. n. 925) quod Medeam exhibet ac Peliadas falsum est.

Typis Kroll. — Berolini, Sebastianstrasse 76.